

IMPERIALISMEN

I OFFENSIVEN

Kommunistisk Parti

Kommunistisk Parti
Mail: info@kommunister.dk
Tlf: 302 00 302
ISBN: 978-87-89599-50-2

Imperialismen i offensiven

Indholdsfortegnelse

Forord	4
Kapitalens koncentration og centralisering	5
Monopolkapitalen bliver international	10
Med finanseliten i førertrøjen	29
NATO og EU – hånd i hånd	38
NATO – et redskab for imperialismen	54

FORORD

Kampen mod krigen er mere aktuel end nogensinde. Danmark deltager i aggressive røverkrige i andre dele af verden i "humanismens" navn. Med Folketingets beslutning om også at drage i krig i Syrien og med de planlagte indkøb af nye kampfly, må vi styrke vores agitation mod imperialismen og krig.

Derfor må vi forstå imperialismens væsen. Kun derved kan vi forklare, hvad der ligger bag de forskellige krige, og hvem der har interesser i dem.

Lenins analyse, *Imperialismen som kapitalismens højeste stadium*, er stadig aktuel. Nok har verden forandret sig meget i de 100 år, der er gået, men den fremsynede metode til at analysere imperialismen viser sig stadig at holde stik.

Lenin definerer imperialismen som værende kapitalismens monopolistiske fase med følgende fem af dens vigtigste kendetegn:

- En koncentration af produktion og kapital, der har nået et så højt udviklingstrin, at den har skabt monopol, der spiller en afgørende rolle i det økonomiske liv
- Bankkapitalens sammensmeltning med industrikapitalen og skabelse

af et finansoligarki på basis af den »finanskapital«

- Kapitaleksporten, til forskel fra vareeksporten, opnår særlig stor betydning
- Der opstår internationale monopolistiske kapitalistsammenslutninger, som deler verden mellem sig, og
- »Jordens territoriale opdeling mellem de kapitalistiske stormagter er afsluttet. Imperialismen er kapitalismen på det udviklingstrin, hvor finanskapitalens og monopolernes herredømme er skabt, hvor kapitaleksporten har nået fremtrædende betydning, hvor verdens opdeling mellem de internationale truster er begyndt, og opdelingen af Jordens hele territorium mellem de største kapitalistiske lande er afsluttet.«

V. I. Lenin, *Imperialismen som kapitalismens højeste stadium*, kapitel 7.

I denne pjece bringer vi artikler af forfattere, som hver især anvender Lenins metode til at analysere nutidens imperialismen. Artiklerne belyser kapitalens koncentration i dag, finansialiseringen af kapitalen, og hvordan NATO og EU er monopolkapitalens instrumenter.

KAPITALENS KONCENTRATION OG CENTRALISERING

Af PEDRO CARVALHO, portugisisk økonom

»Nogle få titusinder af store virksomheder er alt, millioner af små virksomheder er intet«, skrev Lenin i sin bog Imperialismen som kapitalismens højeste stadium. Han viste her med eksempler fra sin samtid, hvordan produktionen i hurtigt tempo blev koncentreret i stadig større virksomheder, og produktionsteknikken til stadighed blev forbedret, hvad der førte til voksende arbejdsproduktivitet, reduktion af arbejdsomkostningerne og større udbytningsgrad.

Han viste, at dette betød sejr over andre kapitalister i det frie konkurrencespil, overtagelse af mindre rentabel kapital og tilegnelse af merværdi fra den arbejdskraft, som var under deres »kommando«. Produktivkræfternes udvikling førte til, at der blev skabt et overskud af kapital til produktiv anvendelse, til eksport, til at udbytte ny arbejdskraft, til at ekspandere kapitalens værditilvækst ud over de nationale grænser. Eksportere kapital for at geneksportere varer. Skabe »superprofitter« for at fastholde profitraten og modvirke dens faldende tendens.

Dette er et billede af monopolet. Og monopolet markerer således kapitalismens overgang til dens højeste stadium.

GRUNDTRÆK FRA LENINS TID ER STADIG GÆLDENDE

I dag er der ikke titusinder af store virksomheder, men kun nogle hundrede multinationale

foretagender, som tegner de internationale monopoler inden for de forskellige segmenter, som udgør det kapitalistiske verdenssystem. Dette system er ramt af en strukturkrise med overakkumulation af kapital på alle områder og en rentabilitetskrise, som systemet ikke har noget svar på trods forstærket udbytning af arbejderne og massiv ødelæggelse af produktivkræfter, hvad den enorme hær af arbejdsløse vidner om.

Selv om der er gået hundrede år, er de grundtræk, som Lenin brugte til at bestemme kapitalismens imperialistiske fase, stadig i høj grad gyldige, når vor tids kapitalistiske system skal beskrives. Det gælder ikke mindst produktionens og kapitalens koncentrationsgrad, der førte til monopolet, finanskapitalens dominerende rolle i kapitalens akkumulationsproces, eksistensen af et finansoligarki, kapital-eksport som det afgørende middel til at sikre kapitalens universale kald og »internationalisere« dens kredsløb, dannelse af internationale monopolforetagender og verdens opdeling mellem de vigtigste imperialistmagter med forstærkelse af den (nye) kolonialisme til følge.

Disse klare træk udmærker sig i dag ved den grad, som de antager, når kapitalismens nuværende udviklingsstadium skal bestemmes. Lad os se på nogle eksempler.

KAPITALEKSPORT NÅR NYE HØJDER

De såkaldte direkte udenlandske investeringer voksede betydeligt i de seneste tyve år. Hermed viste de også det omfang, som kapitaleksporten antog, navnlig mellem det kapitalistiske verdenssystems centrale lande. I 2010 nåede strømmen af disse investeringer 17,076 billioner dollars, næsten 27 procent af verdens bruttoprodukt og 5,5 gange det beløb, som blev registreret i 1990. Denne investeringsstrøm bidrog til den store vækst i antallet af grænseoverskridende fusioner og overtagelser, hvad der langt hen ad vejen skete på bekostning af investeringer i andre områder, som man så det i 1970'erne. Den bidrog til en øget koncentration og centralisering af kapitalen.

Det er sigende, at mængden af direkte udenlandske investeringer gik fra næsten ti procent af verdens bruttoprodukt i 1990 til en tredjedel i 2010. Denne type investeringer fordoblede på tyve år deres andel af verdens samlede faste investeringer og udgjorde over ni procent i 2010.

FUSIONER OG OVERTAGELSER I KRAFTIG VÆKST

En indikator, der kan måle kapitalens grad af koncentration og centralisering, er antallet og værdien af de gennemførte fusioner og overtagelser, navnlig de grænseoverskridende, der finder sted i andre lande. Dette antal og denne værdi viser ikke alene det niveau, som produktivkræfterne og kapitalkoncentrationen har nået i et bestemt nationalt territorium, men også den monopolistiske konkurrence på verdensplan.

Mellem 1990 og 2010, dvs. i de tyve år efter Washington-konsensusen, fandt der 86.600

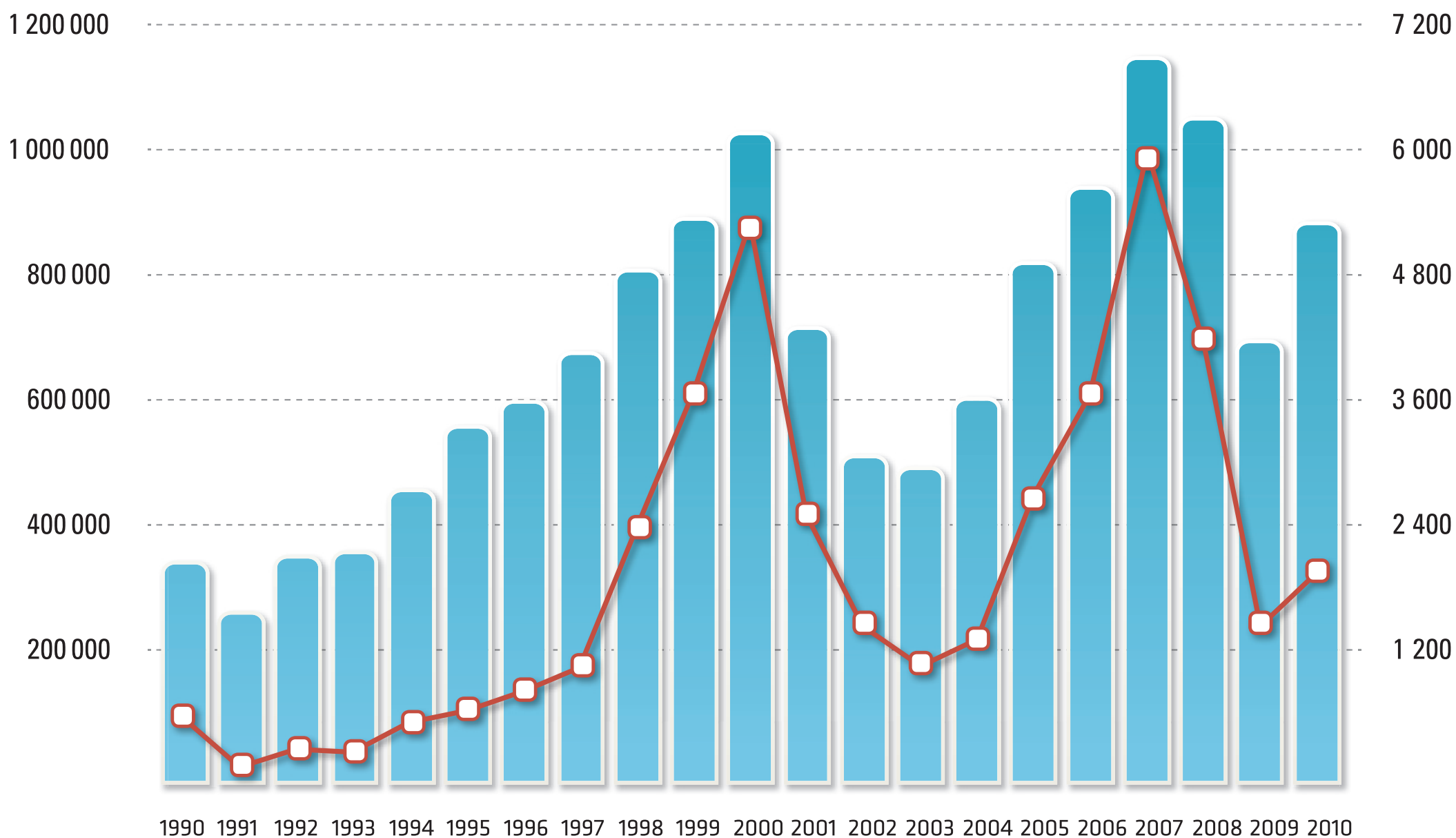
grænseoverskridende fusioner og overtagelser sted til et samlet beløb af 7,1751 billioner dollars, dvs. 11,1 procent af verdens bruttonationalprodukt (se figuren på modsatte side). Disse operationers antal voksede 161 procent og deres værdi 243 procent i forhold til 1990. Og dertil skal lægges fusioner og overtagelser internt i de enkelte lande. De 152 grænseoverskridende operationer med en værdi på over en milliard dollars, som fandt sted i 2010, havde alene en værdi af 400,8 milliarder dollars. I 2010 skete 67,4 procent af disse grænseoverskridende operationer mellem OECD-landene.

DE MULTINATIONALES TOP 100

Fusionernes og overtagelsernes omfang bestemte også udviklingen af de vigtigste multinationale selskaber i de seneste tyve år. De 100 største multinationale inden for den ikke-finansielle sektor havde i 2010 aktiver for 12,075 billioner dollars, hvad der udgjorde næsten en femtedel (19,2 procent) af verdens bruttoprodukt. Disse selskaber havde på verdensplan »kommando« over en arbejdsstyrke på omkring 15,5 millioner arbejdere og en omsætning på næsten 7,850 billioner euro. Af disse selskaber kom 72 fra G7-landene, heraf 21 fra USA.

Selv om denne andel stadig er betydningsfuld, var USA mindre repræsenteret på denne liste med fem selskaber færre end i 1990. I 1990 var fire ud af de fem største multinationale selskaber fra USA, mens det i 2010 kun var et selskab. G7-landene var også mindre repræsenteret, med ni selskaber færre end i 1990. Til trods for fremgang siden 1990 er vækstøkonomierne stadig underrepræsenteret. Kun fem

Antal og værdi af grænseoverskridende fusioner og overtagelser

Antallet af grænseoverskridende fusioner og overtagelser

Værdien af grænseoverskridende fusioner og overtagelser (millioner af dollars)

selskaber tilhørte i 2010 disse lande, dvs. Kina, Brasilien, Mexico og Malaysia.

Mere end hver femte (22) af disse virksomheder tilhørte bil- og olieindustrien til trods for den omstrukturering og koncentration, som har fundet sted inden for de sidste årtier. I 1990 kom fire af de fem største multinationale fra bil- og olieindustrien. I 2010 var tallet tre, og der var samtidig byttet om på nationaliteten, idet engelske BP og japanske Toyota havde overhalet de amerikanske »giganter«. Servicesektoren (de nationale el-, gas- og vandmonopoler) og telekommunikationssektoren havde henholdsvis 12 og 10 virksomheder på listen i 2010, mens denne liste i 1990 kun omfattede to telekommunikationsselskaber. I disse 100

selskaber er det kapitalistiske verdenssystems vigtigste oligopoler inden for de mest forskelligartede sektorer repræsenteret. Det gælder også de industrier, som lider af overproduktion og overkapacitet som eksempelvis bilsektoren. Til trods for de omstruktureringer og fusioner, som overtagelsen af mindre rentable kapitaler betyder, fortsætter rentabilitetskrisen med en betydelig del af verdensproduktionen, som ikke kan afsættes, og en produktionskapacitet, der ikke udnyttes.

FINANSIALISERING ET VIGTIGT TRÆK

Fusioner og overtagelser spillede også en stor rolle i finanssektoren, ikke mindst i banksyste-

met. Oven på liberaliseringen af kapitalbevægelserne i slutningen af 1980'erne og fremfor alt i 1990'erne voksede finanskapitalens koncentration og centralisering, idet den også udnyttede de periodevise finanskriser. Her havde de centrale lande i det kapitalistiske verdenssystem en klar fortrinsstilling, og der opstod banker og forsikringsselskaber af verdensdimensioner, som rådede over aktiver, der overgik nogle landes bruttonationalprodukt. Mellem 1990 og 2010 fandt næsten en tredjedel af alle grænseoverskridende fusioner og overtagelser sted i finanssektoren, og de udgjorde næsten 40 procent af den registrerede værdi på verdensplan, dvs. 2,815 billioner dollars.

De 50 største multinationale selskaber inden for finanssektoren havde i 2010 aktiver til en værdi af 52,449 billioner dollars, dvs. 83 procent af verdens bruttoprodukt og næsten fire gange så meget som den værdi, de 100 største multinationale fra den ikke-finansielle sektor rådede over. Denne værdi siger noget om finanskapitalens dominans og den grad af finansialisering, som kendetegner det kapitalistiske verdenssystem.

Ifølge de seneste tal fra den Internationale Valutafond, også fra 2010, havde banksystemets finansielle aktiver, gælden i værdipapirer og kapitaliseringen på aktiemarkedet en værdi på over 250 billioner dollars, dvs. næsten fire gange større end verdens bruttoprodukt.

Dette viser omfanget af gæld og fiktiv kapital, som har været de vigtigste drivkræfter i det kapitalistiske verdenssystem siden 1980'erne, og som i dag slår historiske rekorder. Og det til trods for den ødelæggelse af kapital i alle dens former, som navnlig har fundet sted siden sub-prime-krisen (realkredit-krisen) i 2007, som satte USA »i brand«

og dernæst bredte sig til Europa og det kapitalistiske verdenssystems periferi.

Disse 50 største multinationale selskaber inden for finanssektoren havde over 13.500 filialer, som gennemsnitligt var spredt over mere end 33 lande og beskæftigede mere end 4,5 millioner arbejdere. Af disse selskaber kom 74 procent fra G7-landene, heraf 8 fra USA med Citigroup i toppen af listen. Det er også sigende, at på denne liste er der stadig ikke et eneste selskab fra de såkaldte vækstøkonomier.

INGEN LØSNING INDEN FOR SYSTEMETS RAMMER

Systemet har opnået en høj grad af koncentration og centralisering, af overproduktion af alskens slags kapital. I dag er modsigelsen mellem produktionens samfundsmæssige karakter og den private tilegnelse af produktionsbetingelserne stadig tydeligere. Systemets rentabilitetskrisen har ingen løsning inden for rammerne af systemet.

Dette øger risikoen for destruktive skred, en risiko som forstærkes af ødelæggelsen af naturressourcerne og den stadig mere intense kamp for at kontrollere dem. Den vej, som nu skal betrædes under monopolkapitalens offensiv på verdensplan, peger stadig mere på det centrale spørgsmål om ejendomsretten til produktionsmidlerne, til de midler som kan tilfredsstille menneskenes behov.

Profitdiktaturets fald og menneskets befrielse fra al slags udbytning afhænger af arbejdernes og folkenes kamp.

*Artiklen har tidligere været bragt i
Ret & Vrang nr. 58-59, oktober 2012*

50 største finansielle multinationale selskaber i 2010

AKTIVER

52,449
billioner dollars

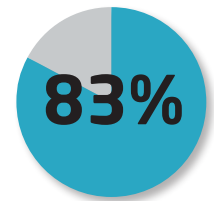

13.428
FILIALER

Gennemsnitligt
antal lande

33

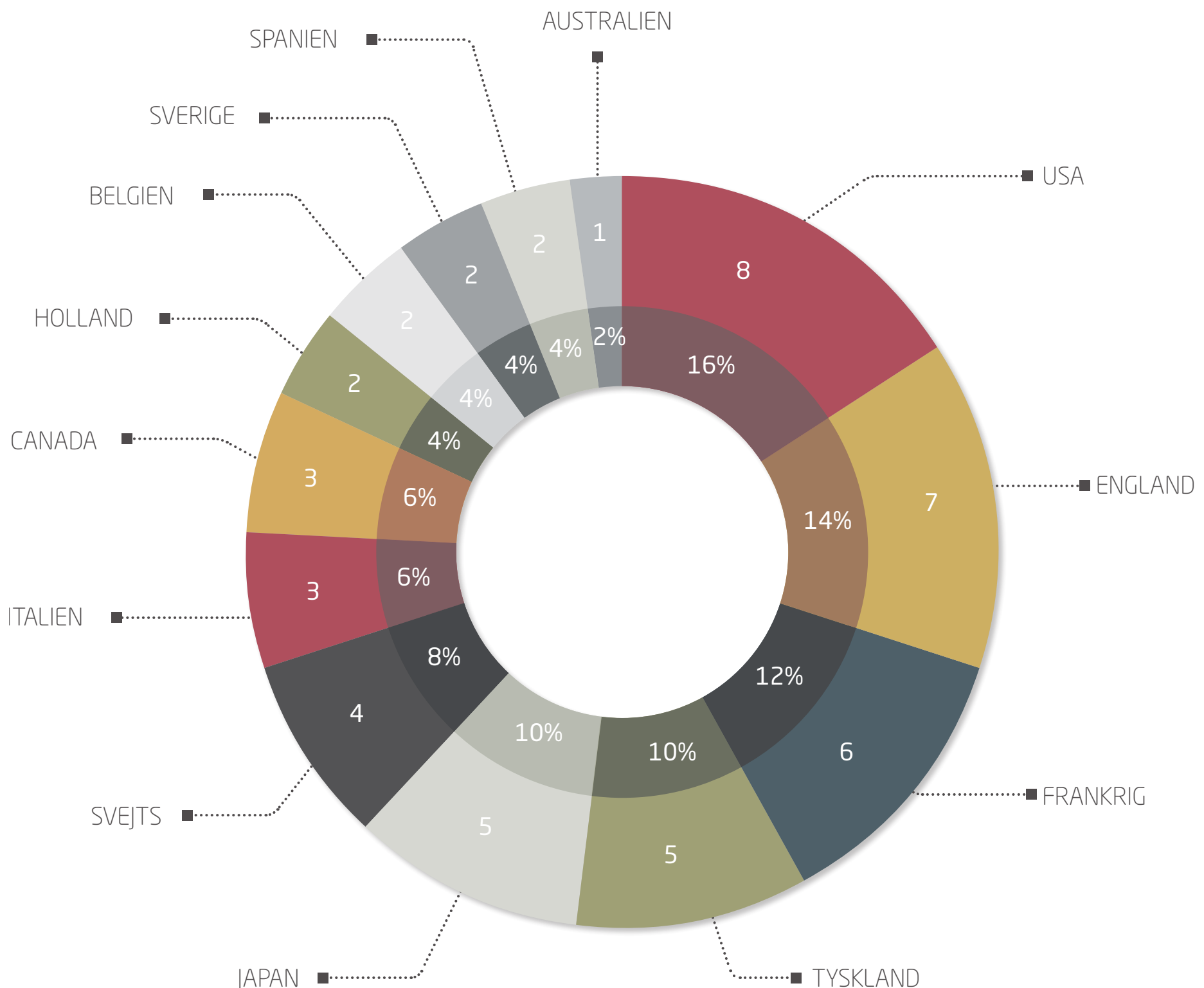

Procent af verdens
bruttonetprodukt

4.532.000
ARBEJDERE

GEOGRAFI

MONOPOLKAPITALEN BLIVER INTERNATIONAL

Af JOHN BELLAMY FOSTER

ROBERT W. MCCHESENEY og R. JAMIL JONNA

I artiklen *More (or Less) on Globalization* fra 1997 opremsede Paul Sweezy »de tre vigtigste underliggende tendenser i kapitalismens nylige historie«, det vil sige i perioden siden krisen 1974-75:

- 1 Tendens til faldende vækst.
- 2 Den verdensomspændende udbredelse af monopolistiske (eller oligopolistiske) multinationale selskaber og
- 3 Det, som man kan kalde en finansialisering af kapitalakkumulationsprocessen”.

Sweezy betegnede ikke globaliseringen som en ny tendens, men som en proces, der har karakteriseret hele kapitalismens historie.

Den første og den tredje af disse tendenser – økonomisk stagnation i de rige økonomier og akkumulationens finansialisering – er blevet diskuteret vidt og bredt siden udbruddet af den voldsomme finansielle krise i 2007-09. Men den anden tendens, det at monopolkapitalen bliver international, har fået langt mindre opmærksomhed. Faktisk har den herskende, nyliberale, diskurs – som også gennemtrænger venstrefløjens diskussioner – antaget, at tendensen til monopolisering er blevet besejret: Det er underforstået, at den nye tids intense globale konkurrence har nedbrudt

og fortrængt efterkrigstidens oligopolistiske strukturer i USA og resten af verden.

I det følgende vil vi ikke hævde, at disse forestillinger om stigende global konkurrence er forkerte. Vi vil dog mene, at den fornyede internationale konkurrence som man har kunnet iagttage siden 1970'erne, har været af langt mindre betydning end det i reglen antages, og at den i den senere tid har skabt forudsætningerne for en ny fase for den globale monopolfinanskapital, hvorunder verdens produktion i stigende grad er domineret af relativt få multinationale firmaer, der kan udøve betydelig monopolmagt. Kort sagt står vi overfor et system af internationale oligopoler.

Vi vil her vise de store linjer i vores forståelse sammen med forklaringer og empirisk materiale. Vores behandling af emnet vil utvivlsomt rejse lige så mange spørgsmål, som den vil give svar. Ikke desto mindre er det vores mål at påvise, at det er nødvendigt at forholde sig til monopolkapitalens internationalisering for at forstå tidens globale økonomiske tendenser, herunder også tendenserne til lavvækst og finansialisering i de modne økonomier.

OLIGOPOLER – VORE DAGES TYPISKE FIRMAER

Hovedtrækkene i vores fremstilling vil – naturligvis – ikke være en åbenbaring for alle

vores læsere: Tegn på monopolkapitalens internationalisering har været synlige i årtier. Allerede i 1974 skrev Richard Barnet og Ronald Müller i deres bog *Global Reach: The power of the multinational corporations*: »Den globale koncerns opstigning repræsenterer oligopolkapitalismens globalisering (...) den nye selskabsstruktur er kulminationen på en koncentrations- og internationaliseringsproces, der har givet nogle få hundrede firmaer, som ikke konkurrerer med hinanden efter det klassiske markeds traditionelle regler, væsentlig kontrol over økonomien.«

Som i alle tilfælde af oligopol, hvor nogle få firmaer dominerer visse brancher eller produktionssfærer, ser man ikke konkurrence i den klassiske forstand, snarere en dialektik mellem rivaliseren og samarbejde. I særdeleshed anser oligopolerne »priskonkurrence« – eller »priskrig«, som det også kaldes – for farlig, og de undgår den derfor helst. I stedet antager konkurrencen andre former, f.eks. omkostningsbeskæring, konkurrence om ressourcetilgange og produkt-differentiering.

Det typiske firma i dagens erhvervsliv er en monopolistisk multinational koncern – et selskab der opererer i flere lande, men har hovedkvarter i ét af dem. De senere år har der været en tilvækst af multinationale koncerner i den økonomiske periferi, men for det meste har sådanne globale firmaer hovedsæde i de centrale lande, (denne tendens er mere udtalt, jo større koncernen er).

Som FN's organisation for handel og udvikling (UNCTAD) skrev i sin *World Investments Report 2010*: »Sammensætningen

af verdens 100 største transnationale koncerner viser, at triadelandene (USA, EU og Japan) fortsat er dominerende... [selv om] deres andel af koncernerne er langsomt vigende.«

Mark Casson, en almindeligt anerkendt ekspert i globale virksomheder, skrev i 1985: »Set i et bredt og langsigtet perspektiv er efterkrigstidens multinationale firma blot den seneste og mest avancerede manifestation af tendensen imod international kapitalkoncentration. Dette perspektiv er klarest udtrykt i Lenins værk (*Imperialismen som kapitalismens højeste stadium*, red.).«

I dag viser tendensen sig mest konkret i de internationale oligopolers vækst. For Louis Galambos, forsker i økonomisk historie ved Johns Hopkins University, er globale oligopoler »så uundgåelige som solopgangen«. Faktisk skrev *Wall Street Journal* i 1999 således:

»I branche efter branche har marchen

BEGREBER

MONOPOL

Et monopol er en virksomhed, der har eneret på eller er dominerende i en bestemt branche eller på et bestemt marked.

MULTINATIONALT SELSKAB

Et multinationalt selskab er et selskab, der opererer på tværs af landegrænserne.

OLIGOPOL

Et oligopol er et fåtal selskaber, der til sammen har eneret på eller dominerer i en bestemt branche eller på et bestemt marked.

imod konsolidering forekommet ustoppe-
lig (...). Verdens automobilindustri er ved
at samle sig til seks eller otte firmaer. To i
USA, to i Japan og nogle få europæiske fir-
maer ventes at overleve. De væsentligste
fabrikanter af halvledere i verden er højst
et dusin firmaer. Fire firmaer udgiver stort
set hele verdens musik. Ti firmaer domi-
nerer medicinalvareindustrien, og antallet
ventes at falde, fordi selv disse giganter
frygter at være for små til at kunne klare
den globale konkurrence. I verdens frem-
stilling af sodavand og lignende er der kun
tre firmaer af betydning, og det mindste
(Cadbury Schweppes PLC) solgte i januar
(1999) en del af sine internationale aktiver
til branchelederen Coca-Cola. Der er kun
to firmaer på verdensmarkedet for kom-
mercielle fly: Boeing og Airbus.«

Den samme tendens ses overalt: Tele-
kommunikation, software, dæk og så videre
og så videre. Det kan også ses i de rekord-
høje tal for opkøb og fusioner frem til og
med 2007, (hvor der blev nået det højeste
niveau nogensinde: 4,38 billioner dollars),
og i store stigninger i direkte udenlandske
investeringer (FDI), som stiger meget hur-
tigere end verdens bruttonationalindkomst.
Udenlandske investeringer voksede fra 7
procent af verdens BNP i 1980 til omkring
30 procent i 2009 efter en heftig spurt sidst
i 1990'erne.

Selv disse tal er lavt anslåede indikationer
for de multinationales stigende magt, fordi de
kun viser direkte investeringer og ikke virk-
ningen af forskellige former for samarbejde
som f.eks. strategiske alliancer eller tekno-
logiaftaler, som udvider deltagernes globale
indflydelse. Heller ikke den voldsomt hyp-

pige brug af underleverandører, som sender
de multinationales tentakler ind i alle kroge
af den globale økonomi, er med i disse tal.
På disse og også på andre måder skaber de
multinationales hurtige vækst et mere kon-
centreret verdensøkonomisk system, hvor
de fem hundrede største globale koncerners
omsætning udgør 35-40 procent af verdens
indkomst.

GLOBAL PRODUKTION OG STRATEGISKE ALLIANCER

Efterhånden som gigantkoncernerne ikke
længere opererer i et, men i tyve eller halv-
treds (endda flere) lande, har produktions-
processerne forandret sig: Produktionen er
blevet global. Så sent som i 1990 udgjorde
udenlandske datterselskaber og tilknyttede
virksomheder kun lidt over en tredjedel af
de 100 største ikke-finansielle multinationale
koncerners samlede aktiver og mindre
end halvdelen af omsætningen og antal an-
satte. Produktionen var altså primært base-
ret i moderselskabets hjemland. Men i 2008
var produktionen overvejende flyttet ud til
datterselskaberne, som nu udgør næsten
60 procent af de samlede aktiver og ansatte
og mere end 60 procent af salget.

USA's gigantkoncerner har i de seneste
årtier gjort deres produktion global. Ser man
på de 18 ud af verdens 100 største multina-
tionale (opgjort efter investeringer i udlan-
det), som har hovedsæde i USA, udgør de
en væsentlig del af alle ikke-finansielle mul-
tinationale firmaer i USA: De har op imod 16
procent af de samlede aktiver, 28 procent af
salget og næsten 23 procent af de ansatte.
Omkring halvdelen af de samlede aktiver og

den samlede produktion af disse 18 firmaer kommer fra deres udenlandske datterselskaber og tilknyttede virksomheder – firmaerne er altså dybt engagerede i den globale oligopolistiske konkurrence/rivalisering.

Disse firmaer udviser en ekstrem grad af internationalisering set i forhold til den samlede mængde af USA's multinationale firmaer. For alle multinationale med hovedsæde i USA (herunder små firmaer og finansielle virksomheder) udgjorde moderselskabet stadig mere end to tredjedele af værditilvæksten, investeringer og ansatte i 2008. Ikke desto mindre er moderselskabernes andel af værditilvæksten siden 1988 faldet omkring ti procentpoint, hvad der altså tyder på en ret stærk tendens til internationalisering hos USA's multinationale, set under et.

Den internationale monopolkapitals koncentration af den økonomiske magt finder også sted i form af de strategiske alliancer, som de globale firmaer indgår i. Deres om-

fang fik Joseph Quinlan, seniorøkonom hos Morgan Stanley De Witter, til i 2001 at bruge udtrykket »alliancekapitalisme«: »Direkte udenlandske investeringer og handel er de primære, om end ikke de eneste former for globalt samvirke,« skriver Quinlan. Blandt de andre former er »underleverandørforhold, management-kontrakter, salg af nøglefærdige virksomheder, franchising, produktion og salg på licens og fælles produkter«.

De strategiske alliancers og partnerskabs vækst i det seneste årti har været af særlig interesse og vigtighed, fordi de er mindst lige så væsentlige for udviklingen – i enkelte brancher vigtigere – end fusioner og virksomhedsopkøb. I 1980'erne og 1990'erne indgik Ford eksempelvis dusinvis af globale teknologiaftaler med leverandører af enkeltdele, leverandører af produktionsteknologi, med udstyrsfabrikanter og med andre bilfabrikker.

Verdens flyselskaber er »smeltet sammen

STRATEGISKE ALLIANCER

STAR ALLIANCE

Star Alliance er et eksempel på en strategisk alliance blandt flyselskaberne. Alliancen består af:

United Airlines (USA)
Continental Airlines (USA)
US Airways (USA)
Air Canada (Canada)
BMI (Storbritannien)
Lufthansa (Tyskland)
Brussels Airlines (Belgien)
Swiss (Schweiz)
Austrian (Østrig)

Spanair (Spanien)
TAP (Portugal)
Lot Polish Airlines (Polen)
Croatia Airlines (Kroatien)
Adria (Slovenien)
SAS (Skandinavien)
Blue1 (Finland)
Aegean (Grækenland)
Turkish Airlines (Tyrkiet)

Egyptair (Egypten)
Thai (Thailand)
Singapore Airlines (Singapore)
Tam (Brasilien)
Air New Zealand (New Zealand)
South African Airlines (Sydafrika)
ANA (Japan)
Air China (Kina)

til en håndfuld megaflyselskaber«. »United Airlines og deres partnere har opnået større skalafordele ved at bygge alliancen – de kan dele hinandens aktiver, hvad enten det er fly, it-programmer, bonusprogrammer til kunderne, catering, uddannelse og træning, vedligehold og endda indkøb af fly,« skriver Quinlan. Resultatet af alliancen er i praksis en global luftflåde under førerskab af en enkelt, dominerende virksomhed, i dette tilfælde United Airlines. Megaalliancer som denne skaber altså et stærkere internationalt oligopol.

»Selv Microsoft – efter sigende en af verdens stærkeste virksomheder – har måttet indgå en række strategiske alliancer (med Ericsson, British Telecommunications, Telmex og andre) (...) ligesom andre firmaer håber Microsoft at placere sig centralt i en global konstellation for at kunne drage nytte af globale ressourcer.«

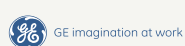
En stor del af verdenshandelen domineres i dag af multinationale firmaers outsourcing. Et groft overslag siger, at mindst fyrre procent af verdenshandelen er forbundet med outsourcing. En stor del af outsourcingen udgøres af underleverandørforhold. Ifølge FN skal multinationale firmaers underleverandørkontrakter nu tælles i hundredetusinder. Globale selskaber og deres tilknyttede virksomheder gør jævnligt brug af »sweatshops« hos underleverandører for at sænke lønomkostningerne. Et velkendt eksempel er Nike, der ikke selv producerer noget, men får alt tilvirket hos underleverandører i asiatiske lande som Sydkorea, Kina, Indonesien, Thailand og Vietnam. I 1996 indeholdt en enkelt Nike-sko 52 forskellige komponenter, fremstillet af underleverandører i fem forskellige lande.

Ved at bruge underleverandører, så firmaet ikke er direkte involveret i produktionen, har Nike kunnet udnytte ekstreme former for tvang over for arbejderne uden at kunne beskyldes direkte for at udbytte arbejderne.

Nike's oligopolistiske rivaler som Reebok drives til at anvende de samme former for outsourcing – og dermed tvang gennem underleverandører – for at opnå et tilsvarende afkast gennem lave lønomkostninger pr. enhed, hvis de vil blive på markedet.

I takt med at flere og flere firmaer overlader ikke-strategiske aktiviteter til andre og dermed bliver stadigt mindre afhængige af direkte investeringer eller ejerskab, bevarer de en stor

De fleste af de største amerikanske firmaer har i perioden 2000-2008 oplevet væsentlig (i nogle tilfælde enorm) vækst i de udenlandske datterselskabers andel af deres aktiver, salg og antallet af ansatte.

For eksempel steg tallene for General Electric fra 36, 38 og 46 procent i 2000 til 50, 53 og 53 procent i 2008. Dermed overgik General Electric fra at være amerikansk til at være overvejende et globalt firma.

Hos Ford var forandringen endnu mere dramatisk – dets udenlandske datterselskaber mv. gik fra 7 til 46 procent af Fords samlede aktiver i løbet af perioden 2000-08, mens andelen af salget og de ansatte steg fra 30 og 53 procent til 59 og 58 procent. Fords moderselskab i USA udgjorde i 2008 kun godt 40 procent af salget og arbejdsstyrken.

Hos Coca-Cola beskæftigede udenlandske dele af koncernen 86 procent af arbejdsstyrken i 2008.

del af indflydelsen gennem underleverandørforhold, anfører den franske politiske økonom Beatrice Appay. Denne tendens er usynlig i de internationale statistikker: Deres definition af multinationale firmaer omfatter kun direkte investeringer og tilslører altså de multinationales reelle økonomiske magt. Firmaer som Nike og Apple, (som får produceret sine varer hos underleverandører i Kina), skal rettelig ses som multinationale monopoler – monopoler, som realiserer et ekstremt højt afkast gennem deres internationale forretningsdrift, og som har strategisk kontrol over deres forsyningslinjer – uanset at de ikke foretager væsentlige investeringer i udlandet.

Dertil kommer, at også mange firmaer med væsentlige investeringer i udlandet som for eksempel General Electric (GE) anvender underleverandører i stor stil. Således er GE afhængig af, at firmaets underleverandører, singaporeanske Flextronics og kinesiske Kelon, leverer elektronik-komponenter. Det er hyppigt set, at flere multinationale giganter bruger den samme underleverandør og dermed reelt samarbejder snarere end konkurrerer på den del af markedet. Således leverer Flextronics (som er en af verdens største underleverandører af elektronik) ikke kun til GE, men også til Honeywell, Compaq, Pratt & Whitney, Nortel og andre.

FEM BLOKERINGER I VORES TANKESÆT

Når man tænker på, hvor meget de økonomiske og politiske diskussioner har drejet sig om den stigende internationale

konkurrence, er det sært, at man – selv på venstrefløj – stort set har overset, at der reelt er vokset en mere monopoliseret verdensøkonomi frem. Det, der har gjort det så svært at erkende bevægelsen hen imod en verdensøkonomi, som er domineret af international oligopolistisk rivalisering og samarbejde, er primært fem almindelige blokeringer i vort tankesæt:

- 1 En tendens til at opfatte økonomiske kategorier som nationale, snarere end internationale.
- 2 »Markedsfetichisme« – at man overser, hvilken rolle virksomheds- og markedsstrukturer spiller.
- 3 Det vi her vil kalde ”misforståelse af konkurrencebegrebet”.
- 4 Den ganske udbredte ide at finansialisering og ny kommunikationsteknologi har frembragt en uafvendelig global konkurrence.
- 5 En almindelig misforståelse som på internationalt plan forveksler konkurrence mellem kapitaler med konkurrence mellem arbejdere.

1. OPFATTELSEN AF ØKONOMISKE KATEGORIER SOM NATIONALE, IKKE INTERNATIONALE

Når man diskuterer den internationale konkurrence, set fra en hvilken som helst nationalstats synspunkt – i særdeleshed fra USA's, da USA længe har nydt et uan-

tastet hegemoni i verdensøkonomien – antages det simpelthen, at den internationale konkurrence er stigende, når landets industrielle koncentration og monopoliseringsgrad påvirkes.

Det mest kendte eksempel herpå er svækkelsen af de amerikanske bilfabrikanter omkring Detroit, i takt med at fremmede (især japanske) firmaer invaderede markedet.

Hvad man knap så ofte hører om dette forløb er, at svækkelsen af de amerikanske fabrikker skete som et led i, at der skete et skift, således at koncentrationen og centraliseringen foregik på internationalt plan. Louis Galambos skrev i sin bog *The Triumph of Oligopoly* følgende om konkurrencen i 1970'erne og 80'erne:

»Efterhånden som amerikanske firmaer bed i græsset i adskillige brancher, opstod nye globale oligopolers (...) Hvad der end kommer ud af denne konkurrence, synes det mest sandsynlige udfald at være globale oligopolers.«

Faktisk producerer fem multinationale virksomheder, hvoraf to (GM og Ford) er amerikanske, i dag knap halvdelen af alle biler – og ti firmaer leverer 70 procent af verdens biler. Der er altså i dag et globalt oligopol i verdens bilfabrikation, og alle de store virksomheder på markedet opererer på globalt plan.

2. MARKEDSFETICHISME

En anden blokering består i, at økonomiske relationer almindeligvis beskrives som abstrakte kræfter og strømme – ”markedet” – hvormed man overser, hvilken rolle store

firmaer kan have i at forme det økonomiske terræn. Den fremherskende økonomiske teoris ide om det frie marked har ikke meget andet reelt indhold, end at den eksplisit udelukker statens medvirken og implicit udelader alle overvejelser om institutionelle forhold i markedet, dvs. den rolle, store firmaer spiller.

3. MISFORSTÅELSE AF KONKURRENCEBEGREBET

En væsentlig, tredje, blokering for at forstå de globale oligopolers rolle består i, at begrebet »konkurrence« misforstås og rodes sammen – både den måde, som konkurrence forstås blandt økonomer, og den måde, som det forstås i al almindelighed. Inden for økonomisk teori er konkurrence – »fuldkommen konkurrence« – afhængigt af, at der er mange små firmaer, som ikke hver for sig kan påvirke markedet. Selv om der er konkurrenter, er de i praksis anonyme. Dermed er der ingen direkte rivalisering mellem firmaer. Ser man sagen fra dette teoretiske synspunkt – hvilket adskillige økonomer (inklusive Milton Friedman) har gjort opmærksom på – så ligger den intense rivalisering, som ofte kendetegner oligopolistiske markeder, og som konkurrence er næsten synonymt med i dag, væsentligt tættere på monopol end på konkurrence. At kalde det konkurrence er altså en misforståelse af begrebet konkurrence.

Faktisk er den dialektiske modsætning til rivaliseringen – det der forveksles med konkurrence – en tendens til samarbejde, navnlig hvis de store firmaer anser en prisrig for destruktiv. Logikken i denne proces er klart

beskrevet af Baran og Sweezy i deres bog Monopoly Capital:

»Det typiske store firma (...) er et af flere firmaer, hvis varer mere eller mindre kan erstatte hverandre. Når et af firmaerne ændrer pris, vil de andre straks mærke virkningen deraf. Hvis firma A sænker sin pris, vil firmaets efterspørgsel stige, men hovedeffekten er at trække kunder væk fra firmaerne B, C og D. Da de andre ikke uden videre vil opgive kunderne, vil de sænke deres priser og måske endda underbyde A. Selv om firma A's første træk blev taget i forventning om større overskud, kan slutresultatet være, at alle firmaer nu står værre stillet.«

»Denne form for ustabile markeder er meget almindelige i monopolkapitalismens tidlige faser, og den forekommer endnu fra tid til anden, men den er ikke typisk for dagens monopolkapitalisme. Priskrige er den rene gift for nutidens store firmaer, som planlægger langsigtet og kun satser på det sikre. At undgå priskrige bliver således en vigtig del af firmapolitikken, et sine qua non for ordentlig og indbringende forretningsdrift.«

»Dette mål nås gennem den simple forholdsregel at bandlyse priskrig som en accepteret del af den økonomiske krigsførelse. Det sker naturligvis ikke på én gang eller som en bevidst beslutning. Ligesom andre stærke tabuer er også tabuet overfor priskrig vokset gradvist frem på basis af lang tids bitre erfaringer. Tabuets styrke hviler på, at det tjener samfundets stærke kræfter. Når tabuet mod priskrig er accepteret og overholdes, fjernes en masse farlige usikkerheder fra det rationelle arbejde med at maksimere indtjeningen.«

EKSEMPLET NIKE

Nike fabrik i Vietnam

I 1996 fik Nike fremstillet 70 millioner par sko i Indonesien. Unge piger fik så lidt som 15 cent i timen for en elleve-timers arbejdsdag. Den gennemsnitlige arbejder i Indonesien tjente omkring to dollars om dagen, et stykke under eksistensminimum.

Bladet The Multinational Monitor beregnede sidst i 1990'erne, at den samlede lønomkostning, hvis produktionen alene skete i Vietnam, ville være 1,50 dollar for et par basketball-støvler til 149,50 dollars: Én procent af salgsprisen i USA.

En observatør overværede i 1997, under et besøg på en fabrik i Ho Chi Min-byen, en værkfører beordre 56 medarbejdere til at løbe rundt på fabriksområdet, indtil femten af dem kollapsede i varmen. Fabrikken var ejet af en af Nikes underleverandører fra Taiwan.

I starten af 1998 besøgte et filmhold fra ESPN en fabrik ejet af en af Nikes sydkoreanske underleverandører. Her så de en værkfører slå en medarbejder, som ikke spredte lim korrekt, og en anden som kastede en sko efter en ansat.

Nikes ejer, milliardæren Phil Knight, forsvarede Nike imod anklager om lignende forhold ved at fremhæve, at det drejede sig om underleverandører, ikke om firmaer, som Nike ejede eller drev. Selv om Nike senere frivilligt har antaget nye retningslinjer for, hvordan deres underleverandører skal behandle deres ansatte, bruger firmaet stadig outsourcing til "sweatshops", hvor udsugningen af arbejderne er på sit højeste.

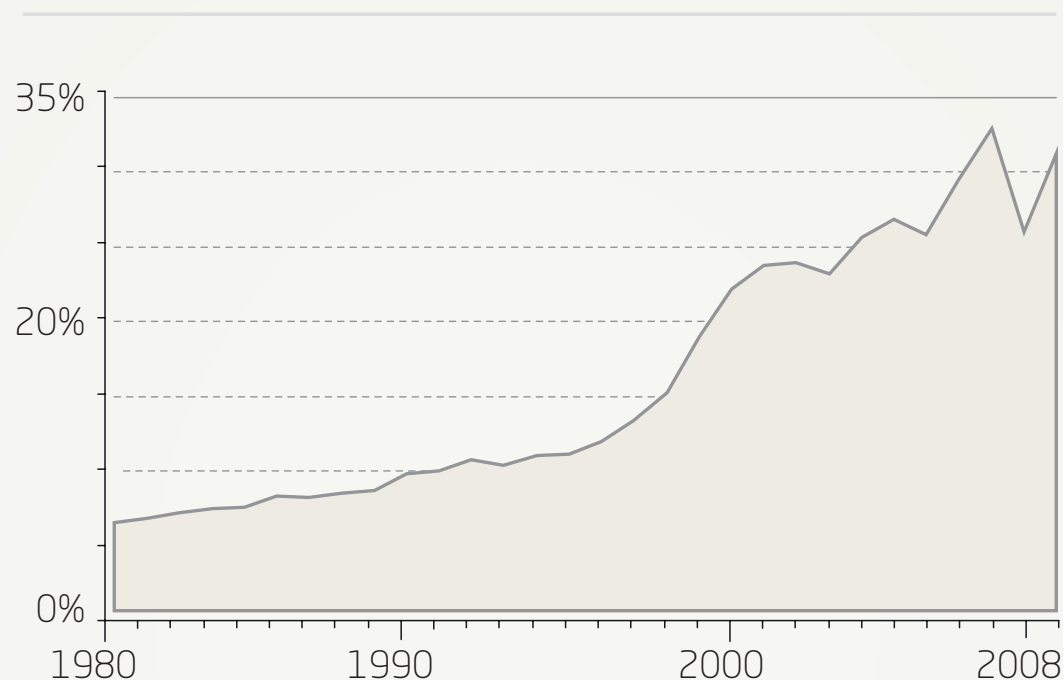
Ud fra denne analyse er de ledende firmaer i en moden branche ikke rivaler, men i stedet oligopolistiske konkurrenter, som bedriver, hvad Joseph Schumpeter kaldte »corespective pricing.« Ingen af de medvirkende i corespective pricing kan sænke sine priser uden at forvente gengældelse fra konkurrenterne. I betragtning af hvor destruktiv en priskrig kan være, vil tendensen – som Baran og Sweezy beskriver – gå i retning af samarbejde om prissætningen. Man ser sjældent priskrige i koncentrerede brancher. Langt oftere ser man prisstigninger ske i tandem og hyppigst under lederskab af branchens største firma.

Vi vil mene, at den verdensomspændende koncentration og centralisering og udbredelsen af multinationale koncerner, som i stigende grad styrer verdens pro-

duktion, har ændret konkurrencens natur, ikke kun på nationalt, men også på internationalt niveau. Det er derfor, økonomerne Edward Graham og Paul Krugman i deres bog *Foreign Direct Investment in The United States* finder, at ud- og indløbet af udenlandske direkte investeringer (FDI) i væsentlig grad er et produkt af »oligopolistisk rivalisering.« De firmaer, der dominerer i dag, vil stræbe efter stadig større monopolistiske fordele, som de får ud af en strategisk kontrol over de forskellige dele af produktion og distribution af varerne, mens de holder sig tilbage fra egentlig priskonkurrence, både nationalt og internationalt.

4. IDEEN OM AT FINANSIALISERING OG NY TEKNOLOGI STYRKER DEN INTERNATIONALE KONKURRENCE

Direkte udenlandske investeringer (beholdning) ift. BNI
Hele verden 1980-2009

Note: Beholdningen af direkte udenlandske investeringer er opgjort som værdien af de kapitalandele og reserver (inklusive skyldigt udbytte) i datterselskaber, som kan tilskrives moderselskaber, plus nettogæld fra datterselskaber til moderselskaber. UNCTAD, som er hovedkilden til data om multinationale koncerner, definerer, at "udenlandsk kontrol" kræver ejerskab til mindst 10 procent af de stemmeberettigede aktier el. lign. IMF bruger samme definition, men USA's Bureau Of Economic Analysis bruger en grænse på 50 procent.

En fjerde blokering for at forstå de internationale oligopoler er ideen om, at de finansielle markeders voksende betydning og de nye digitale kommunikationsteknikker har styrket den internationale konkurrence kraftigt på bekostning af nationale monopoler/oligopoler.

I praksis er både finansialisering og digitalisering en integreret del af at udvikle og modne en international stor-koncern. Finansieringsmarkederne muliggjorde, at der blev skabt moderne koncerner, og har drevet udviklingen af dem frem, ikke mindst gennem fusioner og opkøb. Finanskapitalen, som før medvirkede til at befæste den økonomiske magt på nationalt plan, udstrækker i vore dage sin rolle til også at skabe globale koncerner.

Produktionen af næsten alle Apples iPhones og iPads er outsourcet til det taiwanesiske firma Foxconn, der så ejer og driver fabrikker i Kina.

I de første fem måneder af 2010 sprang seksten arbejdere ud fra de høje bygninger ved Foxconns fabrik i Longhua nær Shenzen (tolv af dem døde).

På fabrikken arbejder, sover og spiser trehundrede til firehundrede tusinde ansatte under forfærdelige forhold.

Efter at være tvunget til at udføre de samme hurtige håndbevægelser i lange arbejdsdage gennem flere måneder, oplever arbejderne at deres hænder fortsætter med at spjætte natten lang. Som et symbol på deres trængsler udtaler de Foxconns kinesiske navn, så det lyder som "løb, til du styrter".

Dertil kommer, at også de finansielle koncerner selv i stadig større grad er blevet koncentreret og centraliseret på verdensplan og er blevet en del af kapitalens transnationale vandring. Informationsteknologien, som engang blev set som et vigtigt middel til at udligne, bliver selv monopoliseret på globalt plan, samtidig med at den fremmer de generelle tendenser til monopolisering.

5. FORVEKSLING AF KONKURRENCE MELLEM KAPITALER MED KONKURRENCE MELLEM ARBEJDERE

En sidste blokering for at forstå tendensen til global monopolisering er en simpel forveksling af kategorier: Konkurrence mellem firmaer – som økonomer almindeligvis tænker på, når de taler om konkurrence – forveksles med konkurrence mellem arbejdere.

Ved at benytte sig af del-og-hersk-strategier forsøger koncernerne at skaffe sig fordele på lokale, regionale og nationale arbejdsmarkeder. Her udnytter de den fordel, at kapitalen

er mobil på globalt plan, mens arbejdskraften – af et samspil mellem kulturelle, politiske, økonomiske og geografiske årsager – for det meste ikke er mobil. Derfor bliver arbejderne i stigende grad klemt i en verdensomspændende job- og lønkonkurrence – og gigantkoncernerne kan glæde sig over stigende afkast, mens verden kappes om at forringe løn- og arbejdsforhold.

Hverken i den traditionelle eller i venstrefløjens fagøkonomi ses denne konkurrence mellem arbejdere som en form for økonomisk konkurrence, (der primært handler om prissætning og om virksomheder).

I marxistisk økonomisk teori er konkurrencen mellem arbejderne, i modsætning til konkurrencen mellem kapitaler (egentlig konkurrence), forbundet med klassekampen. Det er en konflikt mellem arbejderne, som kapitalen frembringer ved at skabe en industriel reservearmé af arbejdsløse. Denne del-og-hersk-strategi får lokale og nationale overudbud af arbejdskraft til at flyde sammen til en konstant og voksende masse

af rekrutter til reservearméen, som bliver gjort yderligere medgørlig af usikre ansættelsesforhold og af den konstante trussel om arbejdsløshed.

For den franske sociolog Pierre Bourdieu er »arbejdsløshedens strukturelle vold« – inklusive »rædslen ved truslen om at miste sit job« – »betingelsen for, at den individualistiske mikroøkonomiske model fungerer 'harmonisk'.« Eller som den legendariske amerikanske kapitalist Samuel Insull udtrykte det for næsten hundrede

år siden, i en tid hvor man sagde tingene lige ud og ikke tænkte i public relations: »Min erfaring siger mig, at en lang kø af arbejdsløse foran fabriksporten udgør det største bidrag til at sikre arbejdskraftens effektivitet.«

Den ideologi om national konkurrence, som så ofte bliver brugt til at aflede arbejderklassens utilfredshed, fortæller

os ofte, at amerikanske arbejdere må konkurrere hårdere om arbejdet med mexicanske, kinesiske og indiske arbejdere. Som vi ser det, er dette ikke et udslag af skærpet konkurrence – slet ikke i den fagøkonomiske betydning af ordet. Det er derimod et udtryk for, med hvor stort held de stadig større monopolistiske multinationale koncerner deler og hersker over verdens arbejdere gennem stadig flere

udenlandske strategiske partnere, stadig flere underleverandører, et udtryk for deres forvridning af og dominans over national politik.

Konkurrencen mellem arbejdere skærpes, i takt med at monopolkapitalen internationaliseres: De er to sider af samme sag. Resultatet er en stigende udbytningsgrad (og monopoliseringsgrad) på verdensplan. Landene i det imperialistiske centrum har fået banket toldsatser, kvoteordninger og kontrol med kapitalbevægelser tilbage i GATT- og WTO-forhandlingerne, fordi de imperialistiske koncerner forventede at kunne udkonkurrere periferiens firmaer. De frie kapitalbevægelser, der er opstået på den baggrund, har bidraget til stagnerende realløn eller endda tilbagegang for de relativt privilegerede arbejdere i landene i kapitalismens kernelande, mens de har forværret forholdene for de langt flere og langt fattigere arbejdere i periferien.

TILBAGEBLIK PÅ KAPITALISMENS HISTORIE

Siden sin oprindelse har kapitalismen altid været et system, som frem for alt er blevet drevet fremad af kapitalakkumulation på basis af kontrol over og udnyttelse af arbejdskraften – og med konkurrencen mellem kapitaler som den mekanik, der tvinger hver enkelt kapital til stadig og hurtig akkumulation. Som Marx skrev i *Kapitalen*:

»Desuden gør den kapitalistiske produktions udvikling det til nødvendighed, at der sker en stadig forøgelse af den kapital, der er investeret i et industriforetagende, og konkurrencen påtvinger den enkelte kapita-

FAKTA

Fra 1970 til 2009 udgjorde bruttonationalproduktet pr. indbygger i udviklingslandene (minus Kina) kun 6,3 procent af bruttonationalproduktet pr. indbygger i G8-landene (USA, Japan, Tyskland, Frankrig, Storbritannien, Italien, Canada og Rusland).

Fra 2002 til 2006 (lige før finanskrisen) lå det kun lidt højere: på 6,6 procent.

Fra 1970 til 2006 faldt bruttonationalproduktet i verdens mindst udviklede lande (LDC, en gruppe udviklingslande, udvalgt af FN) fra 1,8 procent af G8-landenes til 1,3 procent.

list uden undtagelse den kapitalistiske produktionsmådes immanente love som ydre tvangslove. Konkurrencen tvinger kapitalisten til hele tiden at udvide sin kapital for at bevare den, og han kan kun udvide den gennem progressiv akkumulation.«

Akkumulationen går naturligvis hånd i hånd med kapitalens koncentration og centralisering og med monopoliseringen af de væsentligste produktionsmidler på forholdsvis få hænder.

Kaster vi et blik tilbage på kapitalismens historie, ser vi tegn på, hvad den radikale økonom og bedst kendte multinationale koncernanalytiker Stephen Hymer har kaldt »loven om stigende virksomhedsstørrelse«. Med Hymers ord: »Siden den industrielle revolutions begyndelse har der eksisteret en tendens til, at den typiske virksomhed bliver stadigt større: Fra værksted til fabrik, fra fabrik til koncern og nu den multinationale koncern.«

I den tidlige handelskapitalisme var en af de væsentligste produktionsformer forlags-systemet, hvorunder kapitalisten stiller produktionsmidler og råmaterialer til arbejderens rådighed i deres hjem for derefter at gå rundt og indsamle arbejdsprodukterne mod en minimal løn. Systemet havde den svaghed, at det ikke var muligt for kapitalisten at overvåge arbejdsprocessen direkte. Derfor blev produktionsorganisationen flyttet ind på værkstedet – i det, Marx kaldte »kooperationsfasen« – hvorved arbejderne blev bragt sammen og underkastet en enkelt ejer/værkfører. Dette beredte vejen for en mere udviklet arbejdsdeling (eksemplificeret af Adam Smiths berømte beskrivelse af nålefremstilling). Indoptagelsen af det, der tidligere var markedsrelationer, udgjorde indledningen til

fabrikssystemet, som gik forud for den udbredte indførelse af maskiner.

Ifølge Marx' teori kunne man se arbejdsdelingen under kapitalismen som en vidtfavnende udvikling fra »manufakturperioden«, dvs. direkte anvendelse af arbejdskraft på råvarer, til den »moderne industris tid« (machinofaktur), som er kendetegnet ved arbejdets underordning under maskinerne, svarende til den industrielle revolution. Essensen af hele denne proces var udviklingen af kapitalens herredømme over arbejdskraften i fabrikkerne, hvilket skabte en større merværdi og profit.

Den begyndende arbejdsdeling i værksteder og på de første fabrikker var forbundet med små familieejede og -drevne virksomheder. Imidlertid medførte kapitalens koncentration og centralisering, at familiefirmaerne snart blev overhalet af store industrikoncerner. På den måde voksede den individuelle kapitalens gennemsnitlige størrelse. Det skete ikke kun på grund af akkumulation af overskud (egentlig koncentration), men også på grund af centralisering: Det enkle faktum, at store kapitaler generelt udkonkurrerer (og opsluger) mindre kapitaler.

Centraliseringen blev forstærket af finanskapitalens fremkomst, som muliggjorde enorme fusioner og opkøb. I 1901 blev 165 stålvirksomheder for eksempel i løbet af ét år fusioneret og skabte dermed U.S. Steel, den første milliardkoncern (i dollars) – og J.P. Morgans finansimperium leverede den nødvendige kredit til handlerne.

Store virksomheder nød enorme fordele frem for små firmaer: Ikke kun alle former for stordriftsfordele, men også særlige monopolfordele på grund af barrierer for andres

adgang til markeder og råvarer – og dermed også monopolprofitter. Oven i købet betød det, at hvis en virksomhed først var stor nok til at kunne påvirke det generelle økonomiske klima, så fik den også politisk indflydelse og dermed mulighed for at få statens direkte og indirekte støtte – netop som det er blevet demonstreret igennem hele monopolkapitalismens historie. Derfor var den typiske virksomhed fra starten af det tyvende århundrede ikke længere det lille familiefirma, som Alfred Marshalls *Principles of Economics* hylder, men en stor monopolkoncern.

MONOPOLKAPITALISMENS TRIUMF

I kapitalismens konkurrenceperiode var virksomhedsledelsens kontrol med arbejdet meget simpel og firkantet. Men som markedet voksede, og virksomhederne dermed blev større, blev en mere sammensat og systematisk arbejdsdeling mulig under monopolkapitalismen. Frederick Winslow Taylors velkendte indførelse af scientific management i starten af det tyvende århundrede repræsenterer den historiske fremkomst af det, som Marx kaldte arbejdets »reelle« underordning under kapitalen i modsætning til den »formelle underordning«. Under taylorismen blev arbejderens viden om og kontrol med arbejdsprocessen i stigende grad flyttet til virksomhedsledelsen, og arbejdet blev i voldsom grad intensiveret.

Sammen med bandlysningen af priskonkurrence mellem oligopoler og en række andre faktorer var det denne proces, som førte til monopolkapitalismens triumf. Det var i denne periode, at de første divisionerede koncerner, (som først opstod hos jern-

banekapitalen), oligopol, horisontal og vertikal integration, konglomerater, markedet for industriværdipapirer og den multinationale koncern alle opstod. Som Harry Magdoff bemærkede i 1978:

»Virksomhedernes kardinaldyder – investeringstilvækst, koncentration af virksomhedens magt og vækst i verdensmarkedet – går op i en højere enhed i den multinationale koncern«. Men han gjorde samtidig opmærksom på, at de multinationale først kunne opstå »når kapitalkoncentrationen (har nået) det stadie, man i reglen kalder monopolkapitalismen (til forskel fra konkurrence-kapitalisme), hvor det typiske mønster i de væsentligste brancher er konkurrence imellem nogle få gigantvirksomheder«.

Eftersom den multinationale koncern i denne forstand er et produkt af kapitalens indre udvikling – kampen for at kontrollere arbejdet, driften mod akkumulation, konkurrencekræfterne, brugen af kredit og finans og verdensmarkedets vækst – kan der, set med marxistiske øjne, ikke være nogen simpel teori om den globale virksomhed. Der kan dog udpeges nogle enkelte faktorer.

Nogle af de første multinationale selskaber blev primært skabt i jagten på råvarer – olie- og gummikoncernerne er indlysende eksempler her. Råvarer er fortsat en vigtig faktor for globale koncernaktiviteter. En endnu væsentligere faktor er det imidlertid, at kapitalen i modne monopolistiske (eller oligopolistiske) markeder søger at kontrollere produktions- og investeringsvæksten i de brancher, den kontrollerer, for at holde prisniveauet og overskudsraten oppe. Derfor vil der konstant blive

søgt efter nye afløb for det potentielle overskud, som produktionen genererer. Derfor er monopolvirksomheden »drevet af en indre trang, (dvs. af selve akkumulationen), til at søge udenfor og ud over sit hidtidige virkefelt. Trangen er desto større, jo mere monopoliseret firmaet er, og jo større overskud det disponerer over og ønsker at kapitalisere«.

En koncern med et overskud, der skal investeres, og som søger afkast i andre brancher og andre lande, har valget mellem indirekte porteføljeinvesteringer, (dvs. aktieinvesteringer som ren pengeanbringelse), eller direkte ejerskab og kontrol med datterselskaber. Vælger den det sidste, er det i reglen fordi koncernen får nogle monopolistiske fordele i forhold til sine konkurrenter, som den mener at kunne udnytte – for eksempel stordriftsfordele i produktionen, lettere adgang til kapital/finansiering på mere lempelige vilkår, teknologiske (eller forsknings- og udviklingsmæssige) fordele, patenter, ledelsesmæssige fordele, et bedre udviklet salgsapparat osv. – alt sammen ting, der gør det muligt at rejse barrierer for andres adgang til markedet og derfor skaber monopolprofitter.

Muligvis forventer koncernen, at investeringen kan give den bedre strategisk kon-

EKSEMPLET REEBOK

I en rapport fra The National Labor Committee (2010) oplyses det, at kvindelige arbejdere i El Salvador, ansat af det singaporeanske firma Ocean Sky, kun får otte cents pr. t-shirt, de fremstiller.

T-shirtsene er t-shirts for National Football League-hold og fremstilles for Reebok. De sælges for 25 dollars stykket. Kvindernes løn udgør altså kun tre tiendedele af en procent af salgsprisen i NFL-butikkerne.

trol med dens globale virksomhed og mere stabilitet i koncernen. Koncerners interne handel mellem moderselskab og datterselskaber (og mellem forskelligt tilknyttede selskaber) gør det ofte muligt for koncerner at undgå skatter ved at flytte gevinster og tab rundt imellem de enkelte selskaber, således at forskelle i national lovgivning udnyttes maksimalt.

Eftersom de multinationale koncerners ekspansion i sin natur er oligopolistisk, lægger virksomhederne konstant strategier for at udmanøvrere deres rivaler. Af den grund mener Graham og Krugman, at udenland-

ske investeringer ofte har form af en »'udveksling af trusler', hvor virksomhederne invaderer hinandens hjemmemarkeder som en del af oligopolistisk rivalisering.«

AKKUMULATION GENNEM FORDRIVELSE

En afgørende faktor for de multinationale koncerners virksomhed, som vi allerede har nævnt ovenfor, er det fænomen, som nogle analytikere – først Hymer, siden og for nylig Keith Cowling, Roger Sugden og James People – har kaldt »del og hersk«. I den nyliberale tidsalder kan virksomheder strejfe over hele verden, fordi de fleste hindringer for »fri handel«, (dvs. kapitalens fri bevægelighed), er afskaffet, mens arbejdskraften, som ikke let kan flyttes, sidder fast i afgrænsede nationer og lokaliteter på grund

af immigrationslovgivning, sprog, kultur og mange andre faktorer.

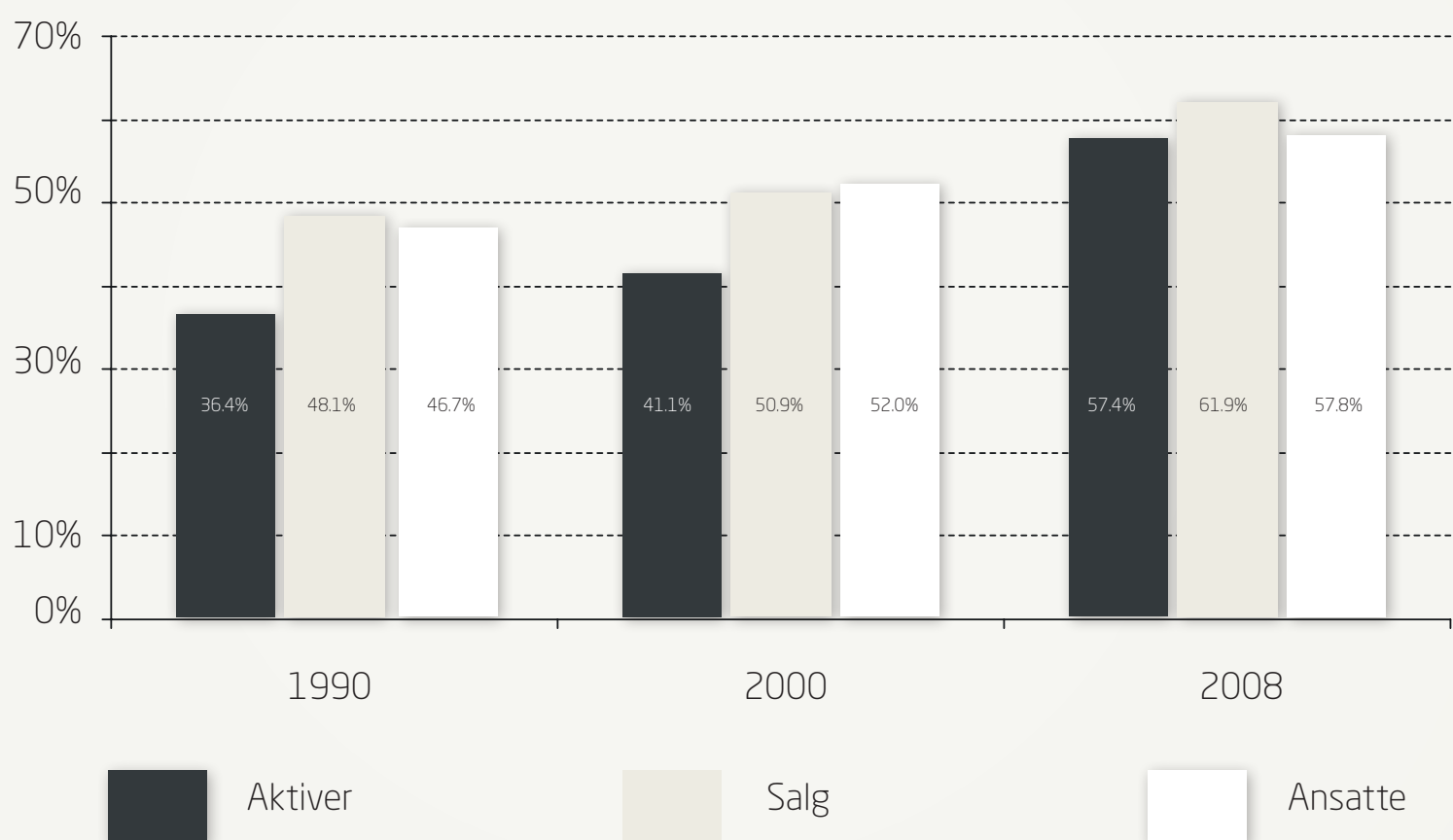
David Harvey taler om et fænomen, som han kalder »akkumulation gennem fordrivelse« og tænker her især på, hvorledes fødevarekoncernernes massive globale fordrivelse af bønder fra deres jord og bøndernes vandring til overfyldte storbyer i høj grad har forøget den globale industrielle reservearmé. Dertil kommer, at Sovjet-blokkens sammenbrud og Kinas integration i den kapitalistiske verdensøkonomi har forøget antallet af arbejdere, der konkurrerer med hinanden på verdensplan.

Som samlet hele har dette fået nogle virksomhedsøkonomer til at tale om "den store fordobling" af verdens arbejdsstyrke. Det betyder, at den globale industrielle reservearmé er vokset enormt i de sidste tyve år og dermed har gjort det lettere at spille stadig

mere desperate arbejdere i forskellige regioner og nationer ud imod hinanden.

Som tidligere nævnt er det et nøgleelement i denne del og hersk-strategi, at de multinationale benytter sig af underleverandører,

Udenlandske datterselskaber mv. Andel af aktiver, salg og ansatte i verdens 100 største ikke-finansielle multinationale koncerner

som ofte betjener sig af de mest brutale former for udnyttelse hinsides enhver form for regulering – især på den sydlige halvkugle.

Hver gang arbejdere forsøger at organisere sig, mødes de næsten overalt – også i lavtlønslandene i periferien – med trusler om, at produktionen flyttes til steder, hvor lønnen er lavere og arbejdsforholdene ringere. Spørge-skemaundersøgelser blandt ledelseslagene i amerikanske multinationale koncerner viser, at de i tvister med fagforeningerne ikke er tilbøjelige til at true med at flytte produktionen ud af landet, (lignende undersøgelser hos fagforeningerne viser, at det sker hyppigere, end lederne siger).

Resultatet af denne strategi – der forskønnende omtales som »fleksibel produktion« – er, at verdens fagforeninger og organisationer splittes og svækkes. Alt sammen er det en del af den kontrol over arbejdsprocessen, som er uadskillelig fra arbejdsdelingen og det kapitalistiske systems udbytning. Fleksibel produktion afspejler en ny international arbejdsdeling med produktionen spredt ud over kloden, en arbejdsdeling, som ofte søges begrundet med den tekniske udvikling, men som dybest set hviler på en stræben efter billigere og lettere udbyttet arbejdskraft.

KAPITALENS NOMADETILVÆRELSE

Som Keith Cowling for snart tredive år siden skrev i *Monopoly Capitalism*:

»Kapitalismen er i stigende grad vandrende, og den efterlader sig et spor af social ødelæggelse. Isoleret set vil det være mest effektivt for en transnational koncern at leve en sådan nomadetilværelse, fordi den udgør et velegnet modsvar til stigende lønomkost-

ninger og en mere fleksibel teknologi, hvilket igen mindsker behovet for en arbejdsstyrke med brede kompetencer (...) Overalt hvor arbejderne forsøger at øge lønningerne eller kontrollere arbejdets intensitet eller varighed, vil de miste deres job til andre grupper af mindre velorganiserede, mindre militante arbejdere i andre lande. I sådan en verden (i nogle brancher med højtudviklet kapitalisme) er afindustrialisering en konsekvens af klassekampen.«

Det bliver således nødvendigt at outsource produktionen til udenlandske datterselskaber og underleverandører i verdensøkonomiens lavtlønssektorer for at klare sig i den internationale oligopolistiske konkurrence. Inden for produktionen er der opstået en »ny nomadetilværelse«, hvor beslutninger om, hvor virksomheden skal placeres, primært handler om, hvor arbejdskraften er billigst, og hvor de store virksomheder rykker telt-pælene op ved det første tegn på modstand blandt arbejderne.

Nutidens oligopolistiske multinationale opfatter global ekspansion som et imperativ for akkumulation og dermed overlevelse. Hvis et af de store selskaber rykker ind på et marked, så må de andre hurtigt følge trop – ellers risikerer det at blive lukket ude. Økonomiske teoretikere som Graham og Krugman kalder dette et »'følg lederen'-mønster« i de multinationale koncerners investeringer.

Handel foregår reelt set ikke længere på basis af markedskræfterne, sådan som handel forstås inden for den nyliberale teori. Den er i stadig højere grad et produkt af samspillet mellem de multinationales moderselskaber og deres datterselskaber. En stadig større andel af handlen foregår derved inden for

koncernerne selv. I USA er handelen totalt domineret af de multinationale.

Som John Dunning og Sarianna Lundan bemærker i *International Enterprises And The Global Economy*: »Sammenlagt stod USA's multinationale og udenlandske multinationales datterselskaber i USA for 77 procent af USA's eksport og 65 procent af landets import i 2002.« På den måde nærmer USA's internationale handelsmønster sig hurtigt en situation, hvor de multinationale koncerner er de eneste aktører. Cowling skrev således i 2005:

»Transnationalisering, (sådan benævner Cowling den globale vækst i multinationale og transnationale koncerner), tilføjede en ny dimension af kontrol over markedet – det gør det muligt for gigantvirksomheder at kontrollere handelsmønstre og -omfang og underminerer dermed de nationale handelsfordele ved at indføre monopolbegrænsende lovgivning og konkurrencekontrol.«

MODSIGELSER I DEN INTERNATIONALE MONOPOLKAPITAL

De væsentligste følger, som monopolkapitalens internationalisering får for akkumulatio- nen, er, at udbytningen vokser i hele verden, ligesom tendensen til stagnation forstærkes. Siden 1970'erne har man kunnet iagttage en stadig mere udbredt opbremsning i verdensøkonomiens vækstrater, især centreret omkring de mest fremskredne kapitalistiske lande – mens mange af de mest ubehagelige konsekvenser af verdenskrisen rammer verdens fattigste lande.

Den internationale monopolfinanskapital har ikke kun spredt stagnation ud over

store dele af kloden, men også finansialisering. For efterhånden som gigantvirksomhederne ikke længere kan finde passende investeringsmuligheder for deres enorme økonomiske overskud inden for produktionen, vender de sig mod spekulation i den globale finanssfære. Som et resultat heraf bliver finanskriser hyppigere og voldsomere, mens statslige systemer alle vegne ligger stadig mere under for gigantkapitalernes luner og tvinges til at hjælpe koncerner ud af kriser, fordi de betragtes som »too big to fail.«

På nationalt, regionalt og lokalt niveau forsøger regeringerne at takle de skattekriser, der opstår på den baggrund, ved at flå deres almindelige borgere og skære ned på de offentlige ydelser, alt imens de gør skattesystemerne stadigt mere regressive, (sænker marginalsatterne, o.a.), hvorved samfundets samlede udbytningsniveau får et voldsomt nøk opad. Monopolkapitalens internationalisering bidrager med andre ord ikke til at stabilisere det internationale system, men lægger derimod grunden til stadig større kriser, ikke kun i den private, men også i den offentlige sektor.

Den oprørende ulighed er om muligt blevet uddybet og bider sig stadig mere fast. I dag ejer de to procent rigeste voksne mere end halvdelen af verdens rigdom, mens den rigeste ene procent besidder fyrre procent af klodens samlede aktiver. I monopolkapitalismens »guldalder« i 1960'erne faldt forholdet mellem indkomsten pr. indbygger i verdens rigeste og verdens fattigste områder fra 15:1 til 13:1 – ved udgangen af det tyvende århundrede var forholdet igen øget til 19:1.

De første ti år af det enogtyvende århund-

rede har set bølger af fødevarekriser, hvor hundreder af millioner af mennesker kronisk mangler mad i en tid med stigende fødevarepriser og udbredt spekulation.

Det er en skæbnens ironi ved monopolkapitalens internationalisering, at den nyliberale ideologi med rødder i Friedmans og Hayeks "frie" markedsøkonomi i hele forløbet har understøttet driften i retning af monopolistiske multinationale koncerner. Dens retorik taler ideligt om menneskets frihed, økonomisk vækst og individuel lykke – eller »demokrati« i daglig tale – og på verdensplan befriet for de sidste lommer af »tyranni«. I Hayeks forstand er der kun to fjender af denne rosenrøde fremtid: Fagforeningerne og staten, (for så vidt denne tjener fagforeningernes og den almindelige befolknings interesser).

FORDREJET IDEOLOGISK KAMPAGNE

Den nyliberale kampagne for monopolkapitalens internationalisering er ikke kun et angreb på arbejderklassen. Den skal snarere forstås mere bredt som et angreb på muligheden for et politisk demokrati, det vil sige folkets mulighed for at organisere sig i en selvstændig magt, der kan træde op imod koncernernes magt. Uden selv at være klar over at de modsiger sig selv – eller for den sags skyld over at de fornægter virkeligheden – maler de nyliberale et billede af en lille »libertær« stat, som ikke nogetsteds i verden står i vejen for hverken individer, forretningsdrivende eller frie markeder. Med en omskrivning af en gammel calypsosang kan man sige, at denne »libertære« himmel for millionærer er de fattige menneskers helvede.

Virkeligheden er, at de offentlige udgifter rundt om på kloden ikke blevet væsentligt mindre. Men det er den nationale og internationale monopolkapital, som staterne i stigende grad betjener ved at støtte og bidrage til deres »egne« gigantkoncerners profitter – alt imens de politiske eliter korrumpes ved utallige former for gentjenester. Samtidig er disse halvprivatiserede statssystemer stadig mere optaget af at fængsle og undertrykke deres befolkninger.

Nøjagtig ligesom nyliberalismen på nationalt plan slår ned på alle statslige programmer, der er til fordel for arbejderklassens folkeflertal, så er dens hovedmål på internationalt plan – i »frihandelens« navn – at fjerne alle nationalstaternes begrænsninger på de multinationale koncerners magt. Det går hårdest ud over de svagere stater, som internationale organisationer, styret af de rige lande, (primært IMF, Verdensbanken og WTO), pålægger skrappe regler – og som er for svage til at modstå de globale koncerners indtrængen. Den økonomiske stagnation, der i sandhed præger den nyliberale tidsalder, er blevet brugt som et argument for at frisætte markedskræfterne på vegne af gigantvirksomhederne.

De globale monopolfinanskapitalers dominans i dag indebærer, at enhver ny krise er en finanskris, der tager form af en gælds-boble, som udvides for til sidst at springe.

Under de omstændigheder vil kun de stater, der er store og stærke nok til at modstå nyliberalismens samlede kraft, til en vis grad kunne nyde fremgang, om end "fremgangen" i reglen ikke mærkes uden for de plutokratier, som styrer dem. Imens tjener de såkaldt fejlslagne stater, som nu pletter verdenskortet, som en illustration af

de knusende slag, den internationale monopolkapital (med den nødvendige opbakning fra imperienationernes militærmagt) har leveret imod det meste af verdens befolkning.

Artiklen er oprindeligt trykt i det amerikanske web-tidsskrift Monthly Review, juni 2011, under titlen "The Internationalization of Monopoly Capital". Den bringes her i lettere revideret udgave, som tidligere har været bragt i Ret & Vrang nr. 57, maj 2012.

MED FINANSELITEN I FØRERTRØJEN

af **ROBERT MATHIASSEN**

Formand for Kommunistisk Parti, Sverige

Forrige torsdag (den 11. februar) meddelte Riksbanken, at den sænker sin rente yderligere til minus en halv procent. Det vidner om desperation hos kapitalismens forvaltere og er yderligere et bevis på de letkøbte redninger, som de finanspolitiske forvaltere i en kronisk stagneret kapitalisme foretager.

Gevinsterne er enorme, samtidig med at tilvæksten aftager, og truslen om deflation hviler tungt over kapitalismens kernelande.

Nok en gang ser vi et udtryk for den krise, som verdenskapitalismen befinder sig i. Samtidig er betegnelsen »krise« problematisk. For om den nuværende tilstand skal betragtes som en krise eller ej, afhænger af klasseperspektivet. For den vestlige imperialisme og den finanskapital, som dirigerer den, har det ikke været kriseår.

For de 62 personer, som i dag tjener lige så meget som halvdelen af jordens befolkning, er der sandelig ingen krise. Men formuefordelingen er trods alt ikke det afgørende. Hvad så end Thomas Piketty og hans følgesvende hævder, så er den skæve formuefordeling i verden ikke årsag til kapitalismens problem, men et resultat af systemets egen indre logik.

Vi kommunister skal naturligvis i vores agitation pege på den skæve fordeling. I vor agitation mod militarismen bør vi fremhæve, at NATO er den personlige livvagt for dén ene sølle procent af verdens befolkning, der

ejer lige så meget som de resterende 99 til sammen.

ER VESTEN I TILBAGEGANG?

Men vi må også forklare, hvorfor det er blevet sådan. Vi må afsløre den imperialistiske verdensorden, med andre ord kapitalismen med globalt ansigt, som er årsag til såvel turbulensen på børserne som flygtningekrisen, den sociale krise i kapitalismens kernelande, venstrebevægelsernes ideologiske og politiske krise, de militære spændinger og så videre.

Der tales undertiden om den vestlige verdens tilbagegang og om, hvordan magtforholdene i verden forrykkes, frem for alt igennem Kinas vækst. Kapitalismens ujævne udvikling er så sandelig et faktum, men sådanne processer forløber over lang tid og handler om betydeligt mere end enkelte landes økonomiske styrke.

Sammenligningerne med Tysklands vækst ved det forrige århundredskifte er ikke særlig relevante. En konkret analyse viser, at myten om den vestlige verdens tabte dominans er – netop en myte!

I 2010 blev der foretaget en større undersøgelse af krisens virkning på den globale konkurrence. Den viste, at 80 procent af verdens 1400 største virksomheder har deres hovedkontorer i USA, Japan, Tyskland, Frankrig og Storbritannien.

At den vestlige verdens greb styrkes snarere end svækkes, bekræftes også af en undersøgelse sidste år, som konstaterede, at USA under den fortsatte krise har styrket sin stilling og nu dominerer med 53 af verdens 100 største foretagender. Under krisen er der sket en kraftig forøgelse – fra 42 i 2009.

Dog er storforetagender med sæde i eurozonen gået noget tilbage. Kina står stille, mens de øvrige BRIKS-lande er gået ned fra at huse seks til nu kun ét af verdens 100 største foretagender. En sådan gennemgang af de 100 største foretagender siger måske ikke så meget om helheden, men det ofte fremkaldte billede af et USA i forfald og den voksende trussel fra øst er betydelig overdrevet.

Krisen har forstærket den koncentration og monopolisering, som i lang tid har været en stærk tendens i den moderne kapitalisme, og som er en afgørende årsag til stagnationen.

KONCENTRATION

Flere og flere af de store foretagender dominerer stadigt stærkere, og i toppen af pyramiden står finanskapitalen og dens storbanker. Op mod halvdelen af de tusind største bankers samlede aktiver ejedes i 2009 af de 25 største banker. Det var næsten en fordobling sammenlignet med midten af 1990'erne.

Alene bedømt på deres børsværdi er de statsejede kinesiske banker de største i verden, og det bruges ofte som argument af dem, der vil bevise, at Kina er i færd med at overhale USA. Men faktisk siger det ikke så meget mere, end at verdens folkerigeste nation også er en gigantisk økonomi.

Set geografisk fandtes der i 2009 ikke en eneste kinesisk bank blandt verdens 50 stør-

ste. Denne oplysning er jo nogle år gammel, og med tanke på de kinesiske investeringer i Afrika er det jo muligt, at en kinesisk bank i mellemtiden har sneget sig til en placering blandt de 50. Men det giver dog stadig et billede af den vestlige dominans på kloden.

Denne dominans er vokset. I løbet af de 28 år mellem 1980 og 2008 27-dobledes USA's, EU's og Japans direkte investeringer i udlandet. For os er det interessant, at de svenske direktinvesteringer i samme tidsrum 55-dobledes.

Det medfører en sammensmeltning af interesser, idet for eksempel amerikansk kapital er den største udenlandske ejer på den svenske børs, samtidig med at en meget stor del af de svenske udenlandske investeringer skete i USA.

Men det indebærer også, at den svenske monopolkapitals interesse i at beskytte den nuværende imperialistiske verdensorden er vokset.

SVERIGES MONOPOLKAPITAL

Det hævdes ofte, at Sverige er et meget eksportafhængigt land. Det er sandt, og det er et problem, ikke mindst for monopolkapitalens interesse i at holde Sverige tilbage for selv at stå stærkere i konkurrencen.

Men Sverige har – lige siden kapitalismen brød igennem – været afhængig af sin eksport. Selv om denne afhængighed er vokset i de sidste årtier, så tror jeg, at den monstrøse vækst i de direkte investeringer i udlandet er af mindst lige så stor betydning. Det er afgjort ikke et problem, der diskuteres, omend det af og til nævnes som et bevis på den succes, som svenske aktører har ude i verden.

Som yderligere et bevis på monopoliseringen skal det siges, at kun seks af de svenske storforetagender står for halvdelen af de totale udlandsinvesteringer.

55-fordoblingen af udlandsinvesteringerne hører sammen med forsøget på at få Sverige tilsluttet NATO. Selv om de svenske storforetagender længe har produceret i andre lande, så har eksporten af svenskfremstillede varer været uhørt vigtig for profitten.

Afhængigheden af at kunne eksportere varer, der var fremstillet i Sverige, til så mange forskellige markeder som muligt var ikke nogen uvigtig forklaring på støtten til den svenske neutralitetspolitik – selv fra monopolkapitalen. Men i dag står de svenske storforetagenders datterselskaber i udlandet for omkring to tredjedele af moderselskabets totale omsætning. Kun en tredjedel produceres altså i Sverige og eksporteres herfra.

En konsekvens af dette er, som Komers-kollegiet skrev i en rapport i 2008, at »Sveriges betydning for de svenske multinationale foretagenders salg og produktion mindskes«. Vi ville udtrykke det sådan, at Sverige som nation ikke længere er så interessant for monopolkapitalens profiler, og konsekvensen heraf ser vi dagligt i vort land.

En yderligere konsekvens af dette er afindustrialiseringen. I 1990 havde de svenske storforetagender tilsammen 1,3 millioner ansatte, heraf langt over halvdelen i Sverige. I 2009 var det totale antal 1,6 millioner, men nu kun en fjerdedel i Sverige.

KAPITALEKSPORT

En tredje konsekvens er en øget interesse hos den svenske imperialisme i at beskytte sine

økonomiske interesser i udlandet – og derfor også en interesse i beskyttelse fra den imperialistiske vagthund, NATO. Her findes den materielle og klassemæssige forklaring på den ændrede holdning i NATO-spørgsmålet.

Når vi tager kampen op imod NATO, er det ikke mindst denne vinkel, vi skal bearbejde. Her finder vi en tydelig skillelinje mellem os og dem, der er de ledende i »NEJ til NATO« i Stockholm. De har udgivet en antologi med titlen »Försvaret främst« (Forsvaret først) – en parole, som vi kommunister aldrig ville formulere.

Selv om vi er enige med vore allierede i kampen mod NATO om, at vi bør have almindelig værnepligt, så ville det være absurd at kræve »forsvaret først«. Vi kræver job til arbejderklassen først, vi kræver velfærd til folket først, og vi kræver, at Sverige skal fjerne sin støtte til den imperialistiske verdensorden i form af IMF, Verdensbanken, WTO og så videre – først!

Lenin gik lidt for langt, da han over for kritikere, der påstod, at bolsjevikkerne var uinteresserede i forsvarsspørgsmålet, gav igen ved at hævde, at de absolut ikke var uinteresserede, de var principielle modstandere af forsvaret, så længe der rådede kapitalistiske forhold.

Det er at gå for langt, i hvert fald i dag, men at kræve militæret først i en tid med militær oprustning og arbejderfjendtlig social nedrustning er trods alt at miste den proletariske og antimilitaristiske grundholdning.

RUSTNINGSINDUSTRIEN

Sverige er ikke noget uskyldigt land, som er narret ind i imperialistiske krigsalliancer af det ondsindede USA. Sverige er en aktiv del af

den imperialistiske verdensorden. Den svenske monopolkapital har ovenikøbet en direkte interesse i det nuværende rustningvanvid.

Den svenske krigsindustri – som ofte slet ikke mere er svensk, men ejes af britisk og amerikansk kapital – er en mangemilliardindustri, hvoraf 60 procent af produktionen går til eksport, og hvoraf igen en stor del går til NATO-lande og deres allierede, blandt andet Saudi-Arabien, De Forenede Arabiske Emirater og Qatar.

Vi har tidligere fremhævet de potentielle imperialistiske modsætninger. De findes, og vi må synliggøre dem og spille på splittelsen i fjendens lejr. For eksempel som når forskellene mellem Tyskland og USA bliver synlige, hvad angår aggressionspolitikken over for Rusland.

Men vi skal ikke gøre de imperialistiske modsætninger større, end de er, og hovedsagen er trods alt, at imperialismen praktiserer sammenhold, når det gælder at sikre udsugningen af arbejdskraften, at udøve kontrollen over råvarer og dominansen over kloden.

Marxisten Samir Amin taler om triaden USA, EU og Japan og kalder den en kollektiv imperialisme. Han mener ikke, at de nationalt forankrede monopolforetagender er forsvundet, men at EU, Japan og USA – under sidstnævntes ledelse – har så sammenflettede interesser i at opretholde den nuværende globale orden, at de trods nuanceforskelle må betragtes som en kollektiv, imperialistisk magt.

FINANSIALISERINGEN

Monopoliseringen er også en forklaring på stagnationen og den ustabile tilstand

på verdens børser. Det handler om den finansialisering af kapitalismen, som flere og flere marxister ser som den afgørende tendens i den moderne kapitalisme.

Globalisering er den finansialiserede kapitalismes udbredelse i verdensmålestok. Nyliberalismen er det politiske og ideologiske udtryk for den finansialiserede kapitalisme og den finanskapital, der nu skamrider systemet. Finansialiseringen giver sig mange udtryk. Det handler om aktieejernes herredømme over storforetagendernes selskabsbestyrelser. Om finansmarkedernes øgede dominans over det bankbaserede finansielle system. Om den voksende økonomiske og politiske indflydelse hos den nye klasse – eller rettere det nye lag, rentierne.

Den finansielle sektors eksplosive vækst i forhold til ikke-finansiell virksomhed skyldes tendensen til, at akkumulationen i stadigt højere grad bygger på profitter gennem finansielle kanaler snarere end handel og vareproduktion.

Det er alt sammen udtryk for den samme finansialiseringsproces, som bunder i kapitalismens kroniske mangel på evne til at absorbere hele det overskud, som den formår at producere.

SYSTEMETS SUCCES

Problemet ligger med andre ord ikke i systemets fiasko, men mere i dets succes. Jo større succes, desto større problemer. Meget summarisk kan processen beskrives således:

1. Den højproduktive kapacitet hos de transnationale storforetagender og deres net af underleverandører genererer et enormt overskud.

2. Der er mangel på tilstrækkeligt profitable investeringsmuligheder til, at systemet kan absorbere det voksende overskud i produktiv virksomhed. Det fører til stagnation og spild. Arbejdsløsheden er det største spild, men også kommeralismen, militarismen og finansspekulationen er eksempler på dette systematiske spild.

3. Storforetagendernes vækst og den voksende finansialisering giver en klassemæssig styrkefordel for kapitalen over for arbejderklassen. Kapitalen kan hele tiden flytte virksomheden derhen, hvor det er billigst, og hvor arbejderklassen ikke er genstridig. Det giver yderligere muligheder for at øge udbytningen – ikke mindst gennem globaliseringens muligheder for at udbytte billig arbejdskraft over hele jorden.

4. Monopoliseringen gør det også muligt at kontrollere prisdannelsen. Derfor falder konsumentpriserne ikke i takt med faldende produktionsomkostninger. Det øger overskuddet endnu mere og skaber samtidig et hierarki med hensyn til profitraten, hvilket vil sige, at storforetagenderne spiller i deres egen liga, hvad profitniveauet angår. Det indebærer igen, at småproducenter i stigende takt slås ud.

5. Monopolernes dominans stiger, hvilket igen øger overskuddet og betyder, at endnu mere af overskuddet suges ud af den produktive virksomhed og ender i finansiell spekulation, som så igen øger kravene om afkast, og sådan går spiralen nedad. Det kaldes stagnationsfinansialiseringsfælden: Jo mere stagnation, jo mere finansialisering og jo mere finansialisering, jo klarere stagnationstendenser.

Problemet, som også begynder at gå op for kapitalismens forvaltere, er, at der ikke findes noget i finansialiseringsprocessen selv, som kan hjælpe systemet ud af den nedadgående spiral. Problemet er også, at jo længere det står på, desto stærkere bliver finanskapitalen og tendensen til finansialisering af selve motoren i systemet – kapitalakkumulationen.

Finanskapitalen kræver øget afkast, stigende aktiekurser og højere udbytte, samtidig med at den økonomiske vækst stagnerer, og virksomhederne får svære ved at finde rentable investeringsmuligheder.

FINANSKAPITALENS HERREDØMME

Fænomenet er ikke nyt. I Kapitalens tredje bind er Marx allerede inde på den modne kapitalismes tendens til finansialisering. Lenin påpegede for 100 år siden, at imperialismen er et skifte »fra kapitalens herredømme i almindelighed til finanskapitalens herredømme«.

Der er løbet meget vand i åen siden Lenins tid. Ikke mindst har vi oplevet det korte århundrede (1900-tallet) og frem for alt de gyldne 30 år efter Anden Verdenskrig, som faktisk brød eller i hvert tilfælde mildnede finanskapitalens herredømme.

Depressionen i 1930'erne – hvor statsmagterne lod de finansielle fyrster tage et styrtdyk med total depression til følge – i modsætning til det seneste finansielle nedbrud, hvor statsmagterne pumpede hundreder af milliarder i finanssystemet og flyttede krisen til statskasserne – og bagbandt finanskapitalen.

Den derpå følgende krigsproduktion før og under Anden Verdenskrig, den massive ødelæggelse af mennesker og materiale under krigen, og den koloniale befrielse årtier efter krigen medførte en begrænsning af finanskapitalens magt og en styrkelse af industrikapitalen.

Det var en afgørende årsag til fremgangen for det socialdemokratiske klassesamarbejde.

AKTIONÆRREVOLUTIONEN

Nogle taler om en direktørrevolution, hvor magten i de store monopolkapitalistiske virksomheder mere lå i direktørlokalerne end hos aktionærene. Det ser vi blandt andet her i Sverige ved, at den tids direktører for de store virksomheder var kendte ansigter, der sad i årevis på deres poster – Volvos Assar Gabrielsson og P. G. Gyllenhammar er to eksempler på det.

I dag er direktørerne temmelig anonyme typer, som i en kortere periode har ansvaret for nedlæggelser og massefyringer for derefter at iføre sig millionspækkede faldskærme og hoppe ud af direktørkontorets vindue.

Aktionærrevolutionen er et af udtrykkene for finansialiseringen. Direktørernes storhedstid i årtierne efter Anden Verdenskrig lever endnu som en nostalgisk drøm hos de socialdemokratiske fagforeningsledere, som gang på gang føler sig svigtede af deres modpart, der engang faktisk var langsigtede, industrielle bygherrer.

Modstanden imod at indse, at vi lever i en ny tid, mærkes særligt i Stefan Löfvens mere og mere illusoriske forslag til løsninger, for eksempel som da han i Davos fore-

slog et globalt håndslag mellem arbejde og kapital om en generel lønstigning eller hans planer for en nyindustrialisering af Sverige.

I én ting har Löfven naturligvis ret. Vi har brug for en global omfordeling fra kapital til arbejde, og den fortsatte afindustrialisering af vores land skal stoppes. Men hvordan dette skal ske under finanskapitalens herredømme og i overensstemmelse med dens herrer, er svært at se.

GLOBAL UDBYTNING

Löfvens forslag om en global lønforhøjelse er mildt sagt naiv. I nationaløkonomiske kredse taler man om Global Labour Arbitrage. Arbitrage er et begreb fra valutahandlen, der handler om, at spekulere i valutaernes ulige værdier i forskellige lande. Global Labour Arbitrage handler om på lignende vis at udnytte arbejdskraftens globalt ulige værdi og er en grundlæggende del af monopolkapitalens profitmaskine.

I de to foregående årtier er den arbejdskraft, der er tilgængelig for kapitalistisk udbytning, mere end fordoblet – fra 1,5 til 3,3 milliarder mennesker – hvoraf halvdelen arbejder under usikre forhold, og hundreder af millioner arbejder for omkring en dollar om dagen.

Den industrielle reservearmé – et lidt sløret begreb fra Marx, som skal dække den mængde arbejdskraft, der er til rådighed for kapitalen, men som ikke har fast tilknytning til arbejdsmarkedet – omfatter ifølge nogle marxistiske analytikere mellem 50 og 60 procent af den samlede arbejdsstyrke i verden.

Som Marx konstaterede, lægger en stor reservarmé et konstant pres nedad på ar-

bejdskraften. Jeg tror ikke, at Marx kunne forestille sig en situation med en industriel reservearmé på en og en halv milliard mennesker.

Men det er givet, at krigen mod arbejdskraftomkostningerne vil fortsætte med at være det afgørende indslag i kapitalismen i lang tid fremover. Den monopolkapitalist, som nægter at lyste systemets egen logik og ikke udnytter udbytningen af arbejdskraften, findes ikke.

Det er endda sådan, at monopolkapitalisterne i toppen ikke kan styre det hele med det endeløse netværk af underleverandører og underleverandørers underleverandører.

Tag bare eksemplet Hennes & Mauritz, som for et stykke tid siden underskrev en aftale om globale kollektive overenskomster, der blev slået stort op af Stefan Löfvens gamle fagforeninger IF Metall. Kort efter blev det afsløret, at en tyrkisk underleverandør til H&M udbyttede syriske flygtningebørn i sin fabrik.

KONSEKVENSERNE

Hvis finansialiseringen er svær at forstå som proces, så er dens konsekvenser desto lettere at se. Forståelsen af finansialiseringen gør den politik, som statsmagterne og kapitalismens forvaltere har bedrevet de seneste 30 år, forståelig. Lige så forståelig er den rådvildhed og til dels den lammelse, der råder hos systemets forvaltere i dag.

Et klart eksempel er forholdet til inflationen. Jo større den andel af den herskende klasses kapital, som stammer fra finansielle aktiver, er, jo større bliver modstanden mod inflation.

For en kapital, som hovedsagelig bygger på industriel produktion, kan en smule in-

flation være godt – det vidner om liv i økonomien og æder lønforhøjelserne op for arbejdskraften og eventuel gæld. Men for den finansielle kapital er inflation en dødelig trussel. Bare nogle få procents inflation indebærer milliardtab.

Det er en vigtig forklaring på den evige krig mod inflationen i de seneste årtier, ud over den krig mod arbejdslønnen som kapitalistklassen som helhed har ført under snak om at holde inflationen nede.

Men nu har inflationsbekæmpelsen slået knude på sig selv og truer i stedet med at slå over i deflation, hvilket er ødelæggende for et samfund. Det forstærker stagnationen, mindsker forbruget, øger arbejdsløsheden og uddyber krisen.

Men for finanskapitalen udgør deflation ikke fare, i hvert tilfælde ikke på kort sigt. Tværtimod øger deflationen dens pengeværdi og gør det endnu mere indbringende at gemme pengene eller anbringe dem i finansiell spekulation i stedet for at investere i produktiv virksomhed.

At flere og flere centralbanker indfører minusrenter er en måde at forsøge at bryde denne onde spiral. Det medfører en form for beskatning på finanskapitalen, i håb om at den vil begynde at investere pengene. Men det indebærer samtidigt, at de, som låner penge, bliver betalt for at låne.

Det er en absurd ordning, fordi det i sidste ende indebærer, at almindelige mennesker skal betale penge til kapitalisterne, for at de skal låne til investeringer.

Men i en finansialiseret kapitalisme, hvor kapitalen kan flyttes hvor som helst hen, findes ingen garantier for, at kapitalen investe-

res i produktiv virksomhed, og afgjort heller ikke, at der investeres her i Sverige.

Finansialiseringen giver yderligere en dimension til den absurde privatiseringspolitik – som også risikerer at blive et problem for kapitalismen selv. Se bare på togtrafikens kaos. Vi må bare konstatere, at vi kan glæde os over, at vi ikke er kapitalismens forvaltere, men dens undergravere.

SAMMENFLETNINGEN – STAT OG MONOPOLER

Men under en finansialiseret kapitalisme bliver det i højere grad statsmagternes opgave for at få vækst i deres respektive lande at forsøge at tiltrække dele af den monstrøse finanskapital, der flyder rundt på børserne.

Derfor skal alle dele af samfundet åbnes op for kapitalistisk udbytning – uddannelse, sundhed, vand og så videre. Derfor bliver det vigtigere at vinde finansmarkedernes tillid end deres egen befolknings, og derfor bliver det borgerlige demokratis succeser i stigende grad en tom skal.

Men også her bliver finansialiseringen et problem for statsmagten, jo længere den får lov til at fortsætte. Så sent som 1990'erne var finanskapitalens magt over politikken indirekte – ved at investere eller nægte at investere i de nationale økonomier kunne politikken styres. I dag agerer magten direkte, eftersom finanskapitalen kan vælge at finansiere eller ikke finansiere selve staten – som for eksempel i Grækenland – eller i det mindste nægte at investere i de nødvendige sociale funktioner, som privatiseres og dermed lægges i hænderne på finanskapitalen. Eksemplerne er mangfoldige –

pensionsspørgsmålet, boligspørgsmålet og snart sagt ethvert hjørne af det menneskelige samfund. Da finansdirektørerne for nylig samledes i Davos, udpegede de vand som det næste store område for kapitalistisk udbytning.

Der foregår allerede mange steder en kamp for drikkevandet som en menneskerettighed i stedet for en kapitalistisk vare. Det næste skridt er vel retten til at indånde den frie luft.

Finanskapitalens magt bliver som sagt et problem for systemets forvaltere. Den kapitalistiske statsmagts funktion er ikke kun at være et udvalg i finanskapitalen og et værktøj til undertrykkelse af arbejderklassen, men at forvalte hele kapitalistklassens interesser og at sikre systemets fortsatte beståen. Det bliver sværere og sværere at få de opgaver til at hænge sammen, når den finansialiserede kapitalisme saver den gren over, som hele den herskende klasse sidder på. Hvordan det hele skal løses, har den herskende klasse ingen klar linje for, derfor de politiske kriser, der desværre ikke kommer af klassekamp fra neden.

Derimod kan en politisk krise indenfor den herskende klasse selv åbne muligheder for klassekamp, ikke mindst fordi arbejderklassens mest basale behov – en pension til at leve for, en bolig, et job og så videre – står i direkte modsætning til finanskapitalen.

Artiklen har været bragt i Proletären nr. 7, februar 2016 og er lettere forkortet.

NATO OG EU – HÅND I HÅND

Af GERRY GRAINGER, international sekretær, Workers Party of Ireland

USA kom som sejrende imperialistisk magt styrket ud af Anden Verdenskrig på bekostning af de gamle førende europæiske kolonimagter England og Frankrig. På den anden side stod det socialistiske Sovjetunionen, der ligeledes var på sejrherrenes side. For at dæmme op for socialismens fremgang i Europa og på verdensplan iværksatte USA en offensiv mod socialismen og startede Den Kolde Krig i 1947 med den såkaldte Truman-doktrin, der blev en grundsten i USA's inddæmningspolitik over for Sovjetunionen.

Under et falsk påskud om at beskytte sin »nationale sikkerhed«, påtog USA sig arrogant at »forsvare« Europa mod den såkaldte »kommunistiske trussel«. I Grækenland rasede borgerkrigen, og England anmodede USA om hjælp. Præsident Truman fik bevilget 400 millioner dollars i hjælp til Grækenland og Tyrkiet, således at disse lande ikke kom under kommunistisk indflydelse.

USA og dets allierede i Europa påbegyndte opbygningen af militære organisationer, der skulle forsvare de vestlige monopolars interesser.

Marts 1948 tiltrådte Belgien, Frankrig, Luxembourg, Holland og Storbritannien Bruxelles-traktaten som udgangspunktet for en aftale om en militær alliance, Vestunionen.

I 1949 dannede Belgien, Frankrig, Luxembourg, Holland, Italien, Island, Danmark, Norge, USA og det fascistiske Portugal den

nordatlantiske traktatorganisation NATO. I 1952 sluttede også Grækenland og Tyrkiet sig til NATO, og i 1954 undertegnede NATO's medlemslande Paris-aftalen (anerkendelsen af Vesttyskland som en suveræn stat) og optog dermed Vesttyskland i alliancen.

Dermed blev Europa delt og Vesteuropa forpligtet til at føre en uforsonlig fjendtlighed overfor socialismen og de socialistiske stater. Organisationen – som naturligvis ikke havde noget at gøre med forsvar af eller skabelse af fred – var skabt for at sikre de imperialistiske magter et ensidigt militært forspring og for at ændre magtbalancen til deres fordel.

NATO OG EU I MONOPOLERNES TJENESTE

Imperialismens indbyggede behov for at udvide sit område og forøge kapitalerne er stadigvæk en realitet i nutiden. Imperialismen, kapitalismens sidste stadium, er ikke kun et instrument til udbytning og udbygning, det er en afgørende mekanisme for at beskytte kapitalens og monopollernes interesser.

Vor tid bekræfter, at nutidens kapitalisme er i sin monopolkapitalistiske fase, imperialismen, hvis væsentligste træk er monopollernes dominans, og at afskaffelsen af kapitalismen står højt på historiens dagsorden.

Lenin påviste klart, at udviklingen af monopolismen og den statsmonopolistiske kapitalisme udgjorde en negation af kapitalismen som samfundssystem, og at kapitalismens udvikling til en højere, reguleret form får en revolutionær omvæltning af systemet til at være en nærliggende mulighed.

Imperialismen skabte verdenshistoriens to første verdenskrige. Uden mulighed for at kunne udnytte deres enorme produktionskapacitet og ivrige efter at støde deres rivaler fra tronen pressede monopolerne uafslædigt på for en ekspansionistisk politik i deres søgen efter nye markeder, råmaterialer, billig arbejdskraft og investeringsmuligheder. Siden Anden Verdenskrig er skabelsen og udvidelsen af monopoler taget voldsomt til.

NATO ET REDSKAB FOR IMPERIALISMEN

I starten af 1960'erne havde USA 2.230 oversøiske militærbaser. USA og NATO støttede reaktionære koloniregimer. Det racistiske Sydafrika, Rhodesia, Sydkorea, Chile og Paraguay modtog systematisk militær hjælp og støtte fra NATO, og NATO fik efterhånden et langt synderegister med direkte eller indirekte angreb mod bevægelser for en egentlig national befrielse og mod progressive kræfter for fred, uafhængighed, frihed og lighed.

NATO støttede aktivt de franske kolonister i Indokina, Tunesien, Marokko og Algeriet, de hollandske kolonister i Indonesien og portugisiske kolonialister i Angola og Mozambique. Det stod fra de tidligste stadier klart, at NATO var indstillet på militær intervention langt udenfor den indflydelsessfære, man offentligt påtog sig.

I 1970'erne udstrakte NATO sit operationsområde til Sydatlanten, dele af Afrika og det Indiske ocean. I 1978 udtalte den amerikanske general Haig (som militær øverstkommanderende for NATO og for USA's tropper i Europa, red.): »NATO's interesser går ud over NATO's område (...) selv på regionalt niveau må vi besidde militære kræfter, der kan virke afskrækkende (...) i den tredje verden«.¹

I februar 1980 bemærkede Frankfurter Allgemeine Zeitung, at »NATO's øverstkommanderende i Sydeuropa, admiral Harold Shear, beskriver hele Afrika, Middelhavet og Det Indiske Ocean samt de lande, der ligger ud til det, som en del af NATO's sydflanke«.

I en tale i Los Angeles, 20. februar 1978, sagde USA's forsvarsminister Harold Brown om Mellemøsten: »Da denne region indeholder verdens største olieforekomster, kan man ikke skille vores egen sikkerhed, NATO's sikkerhed og sikkerheden for vore allierede i Asien fra sikkerheden i Mellemøsten og Den Persiske Golf«.

Sidst i 1970'erne udviklede USA en »hurtig indsatsstyrke«, der skulle kunne bremse nationale og sociale befrielsesbevægelser fremgang og både beskytte og sikre monopolenes positioner.

I december 1979 forudså det Hvide Hus' sikkerhedsrådgiver Zbigniew Brzezinski brugen af denne styrke som en angrebsstyrke, idet han udtalte: »USA's indsatsstyrke, som nu er under opstilling, vil give os mulighed for at reagere hurtigt, effektivt og måske før fjenden i de dele af verden, hvor vore væsentligste interesser er berørt, og hvor der ikke er opstillet permanente amerikanske styrker«.²

I oktober 1973 offentliggjorde den britiske antiatomvåbenkampagne informationer om videnskabeligt arbejde på britiske universiteter og fakulteter, som fik støtte fra det amerikanske forsvarsministerium, det britiske forsvarsministerium og NATO.

I en pjece »Study War No More«³ udstillede de detaljer om NATO's videnskabelige program på britiske og Nordirske universiteter, som omfattede mange forskellige emner, herunder militær flyvning, militært efterretningsvæsen, biologisk krigsførelse og flådekrigsførelse.

EU – EN MELLEMLSTATSLIG KAPITALISTISK UNION

Den første fase i udviklingen af det såkaldte Europæiske Projekt startede med, at de oprindelige seks medlemmer af Fællesmarkedet (EF) indgik Rom-traktaten i 1956. Det fortsatte gennem de første udvidelsespakker og til indgåelsen af den Europæiske Fælles Akt (»EF-pakken«) i 1987.

EU-projektets næste udviklingsfase – at omlægge EF fra et »fællesmarked« til en forenet politisk og militær blok – gennemgik flere faser i løbet af de næste 30 år. Milepælene i denne udvikling blev markeret af Maastricht-traktaten, Nicetraktaten, indførelsen af euroen, den voldsomme udvidelse fra 10 til 28 stater og EU's forfatning/Lissabontraktaten.

I 1980'erne og 1990'erne forøgede USA og NATO deres brug af internationale økonomiske kneb for at styrke sine interesser, uddybe udbytningen og styrke monopolerne: handelsblokader, kredit- og teknologiblokader, urimelige handelsaftaler og sanktioner.

Militariseringen af de større kapitalistiske

landes økonomiske, ideologiske og politiske liv foregik samtidig med en tilsvarende nedgang i det arbejdende folks levevilkår.

EF-Pakken (underskrevet i 1986, ratificeret i 1987) sikrede, at Europas fælles udenrigspolitiske beslutninger blev underlagt den europæiske lov. Med Amsterdamtraktaten i 1992 tilføjede man forsvarspolitik, og i 1999 etablerede EU en egentlig militær kommando og enedes om at skabe en militær styrke for EU, herunder at danne en EU-indsatsstyrke. I 2001 erklærede EU sig som »militært operationel«.

På et fransk-britisk militært topmøde i 2003 blev det foreslået, at EU opstillede mindre kampgrupper. Det vedtog EU på London-topmødet senere samme år. Lissabontraktaten styrkede forståelsen af EU som en særskilt legal enhed, adskilt fra og overordnet de enkelte medlemsstater, som er forpligtet til at støtte EU's udenrigs-, forsvars- og sikkerhedspolitik.

EU har spillet en stadig større rolle i EU-USA-NATO-aksen som en mellemstatslig kapitalistisk union. I 1988 havde NATO 5,4 millioner aktive militærpersoner og mere end syv millioner reserver.

NATO OG VESTUNIONEN

I 1991 foreslog den franske præsident Francois Mitterand og Tysklands kansler Helmut Kohl, at Vestunionen skulle fungere som en integreret del af den Europæiske Sikkerheds- og Forsvarsidentitet (ESDI). I 1992 meddelte Vestunionen, at den ville løse opgaver under tre niveauer for kampintensitet – de såkaldte »Petersberg-opgaver« (humanitære og redningsopgaver,

fredsbevarende styrker og fredsskabende styrker, red.). Man forudså, at ESDI skulle fungere som »forskellig fra, men ikke adskilt fra« NATO. Dette blev godkendt på EU's Maastricht-konference i december 1991, hvor man enedes om at lade Vestunionen blive EU's militære gren.

Inden man underskrev Maastrichttraktaten, var der kræfter, som antog en »Atlantisme«: Det synspunkt at NATO skulle være det primære sikkerhedspolitiske organ, mens de såkaldte »Europæere« foretrak, at EU udviklede en forsvarsstyrke, som i det mindste af navn ville være uafhængig af USA.

Man forventede, at ESDI ville dreje sig om den foreslåede europæiske fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik (FUSP) og en genoplivning af Vestunionen.

Udviklingen af en fælles europæisk valuta for at skabe et integreret europæisk marked blev også set som en udfordring til USA's dominerende position på området og gav dermed anledning til inter-imperialistiske uoverensstemmelser.

Dette blev bekræftet af et dokument, der kort efter angiveligt blev lækket til pressen – et udkast til en »Defence Planning Guide« fra Pentagon, USA's forsvarsministerium. Dokumentet bekræftede tilsyneladende en dyb amerikansk mistænksomhed overfor Japan og Tyskland og en frygt for, at der ville udvikle sig en global konkurrence med USA og en krise over nationale interesser og militær rivalisering. Samtidig understregede det NATO's forrang frem for alle rent europæiske sikkerhedsaftaler.

Dokumentet understregede behovet for, at USA's interesser kom først, og det fast-

slog, at »vi må bevare instrumenterne til at afskrække mulige konkurrenter fra så meget som at arbejde i retning af en større regional eller global rolle«.

Dokumentet foreslog også, at »de mest lovende måder at forankre øst- og central-europæerne i Vesten på (...) vil være deres deltagelse i Vestens politiske og økonomiske organisationer», og henviste der til optagelse i EU og udvidede forbindelser med NATO«.⁴

Efter denne læk genopdagede det europæiske borgerskab sit dybe engagement i NATO og understregede, at Vestunionen skulle supplere, ikke konkurrere med NATO.

MAASTRICHT-TRAKTATEN

Den Europæiske Unionstraktat, som blev forhandlet igennem i Maastricht i 1991 og underskrevet 7. februar 1992, skabte en europæisk union, der indeholdt de Europæiske Fællesskaber plus »de politikker og samarbejdsformer, traktaten beskriver«.⁵

Et af traktatens erklærede mål var at understøtte den Europæiske Unions identitet »på den internationale scene, særligt gennem implementering af en fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik«.

Efter traktatens artikel J.2 er medlemsstaterne enedes om at informere og konsultere hinanden om udenrigs- og sikkerhedspolitiske emner for at sikre, at deres samlede indflydelse udøves så effektivt som muligt »ved hjælp af samstemmende og konvergerende handling«.

Ud fra traktaten er Rådet for den Europæiske Union bemyndiget til at definere »fælles standpunkter«, og medlemsstaterne er forpligtet til at

sikre, at deres nationale politikker svarer overens med de »fælles standpunkter«.

Artikel J.3 tillader, at man indleder »fælles handlinger« i udenrigs- og sikkerhedsforhold, og Artikel J.4 erklærer, at den fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik (FUSP) »skal omfatte alle spørgsmål i forbindelse med den Europæiske Unions sikkerhed, inklusive rammerne for en fælles forsvarspolitik...«.

Det stod imidlertid klart, at hensigten ikke var at udforme politikker i modstrid med NATO's politikker, eller som bragte uorden i samarbejdet med NATO og Vestunionen.

UDVIDELSE MOD ØST

I juni 1992 i Lissabon fremsatte Det Europæiske Råd målene for fælles aktion. De særlige områder, hvor der skulle handles i fællesskab, var Central- og Østeuropa (inklusive det tidligere Sovjetunionen og Balkan), Mellemøsten, Middelhavet, Maghreb og Mellemøsten. I 1993 flyttede Vestunionens Permanente Råd og generalsekretariat fra London til Bruxelles med det erklærede formål at bringe dem tættere på NATO og EU.

Tanken om udvidelse mod øst blev åbent fremlagt i december 1994. I 1999 blev Polen, Ungarn og Tjekkiet fuldgældende NATO-medlemmer. Bulgarien, Rumænien, Slovenien, Estland, Letland og Litauen fulgte trop i 2004 efterfulgt af Albanien og Kroatien i 2009.

På NATO-topmødet i Bukarest i april 2008 drøftede man optagelse af Georgien og Ukraine i NATO. I 2011 anerkendte NATO officielt fire kandidatlande: Bosnien-Herzegovina, Makedonien, Montenegro og Geor-

gien. Siden 1989 er alle nye medlemmer af EU blevet optaget i NATO. Lande, der ønsker optagelse, skal tilpasse deres »forsvars- og sikkerhedspolitikker« med NATO's.

I 1994 lancerede NATO det såkaldte Partnerskab for Fred. Det blev foreslået på amerikansk initiativ på NATO's forsvarsministtermøde i Tyskland i oktober 1993 og blev formelt startet i januar 1994 på NATO-topmødet i Bruxelles. NATO fremhævede denne udvikling som, at NATO »påtog sig en vigtig rolle i udvidelsen af NATO«.

I dag er Cypern det eneste EU-medlem, som hverken er medlem af NATO eller af Partnerskab for Fred. I januar 2014 erklærede Cyperns præsident, Nicos Anastasiades, at regeringen havde til hensigt at indlede en proces frem imod optagelse i NATO's Partnerskab for Fred.

Cyperns Kommunistiske Arbejderparti (AKEL) har taget afstand fra NATO og fordømt den stigende militarisering af de internationale relationer og NATO-USA-EU-aksens aggression i Østeuropa og andre steder.⁶

AMSTERDAM-TRAKTATEN

I Saint Malo-deklarationen fra 1998, som var endnu et skridt imod en stigende europæisk militær kapacitet, hedder det, at EU »må have mulighed for at handle selvstændigt, med troværdige militær styrker, midlerne til at beslutte at bruge dem og være parat til at bruge dem...«. Dette instrument blev betegnet som en Europæisk Sikkerheds- og Forsvarspolitik (ESDP).

Efter indgåelsen af Maastricht-traktaten tillod NATO Vestunionen at gøre brug af NA-

TO's ressourcer gennem de forenede fælleskommandoer.

Efter Maastricht- fulgte Amsterdam-traktaten, som trådte i kraft i 1999. Den ændrede på flere punkter Maastricht-traktaten væsentligt og cementerede NATO's overhøjhed i disse ordninger.

I 2001 bekendtgjorde Det Europæiske Råd, som udstikker EU's politiske retning og dagsorden, at man ville kunne udsende kamptropper fra 2003. I 2006 havde EU engageret sig i talrige operationer, ofte uden for Europa.

EU OG NATO – HÅND I HÅND

EU og NATO underskrev i 2002 en formel erklæring om en Europæisk Sikkerheds- og Forsvarspolitik. Mens USA formelt hilste denne udvikling af EU velkommen, var man fortsat bekymret for, at dette kunne komme til at skade USA's interesser og udfordre NATO's eneherredømme i den såkaldte »sikkerhedsarkitektur«.

I en tale i Bruxelles i juni 2001 havde George W. Bush udtalt: »USA vil hilse en handlekraftig europæisk styrke velkommen, som er velintegreret med NATO, og som giver nye muligheder for at håndtere kriser i tilfælde, hvor NATO vælger ikke at føre an«. ⁷ Siden 2001 har der været afholdt regelmæssige møder mellem EU og NATO.

På NATO's topmøde i Prag i 2002 besluttede man at indlemme syv nye medlemsstater og at opstille NATO's reaktionsstyrke, som skulle kunne udsendes hurtigt til højintensive konflikter verden over. Prag-topmødet styrkede USA's position og gav anledning til en fjendtlig russisk reaktion.

Imperialismens ideologer meldte også klart ud, at USA burde opretholde sit eneherredømme over det såkaldte Euro-Atlantiske rum, at både NATO og EU burde have udvidelse som et primært mål, samt at disse processer om muligt burde forløbe parallelt og dermed udvide begge de mellemstatslige imperialistiske alliancers indflydelse så langt mod øst som muligt.

Selv om der som følge af balladen om NATO og ESDP var nogen murren fra nogle af EU-landene om at »atlantismen» tog overhånd, så er EU siden forblevet uadskilleligt vævet sammen med NATO.

LISSABON-TRAKTATEN

I 2003 forelagde EU's udenrigschef, Javier Solana, et strategidokument for EU-topmødet. Solana var generalsekretær for NATO (blandt andet under NATO's morderiske angreb på Jugoslavien), inden han blev udenrigschef i EU.

Strategidokumentet sigtede på at mindske FN's rolle i at »styrke den internationale orden« til fordel for NATO's, WTO's og de internationale finansielle institutioners rolle, såvel som en række europæiske og ikke-europæiske regionale institutioner.

Det hed videre, at »en række lande har sat sig uden for det internationale samfund« og, at »der er behov for at udvikle en strategisk kultur, som fører til tidlig, hurtig (...) og robust intervention«. Han tilføjede: »Som en union med 25 medlemslande, der bruger mere end 160 milliarder euro om året på forsvar, burde vi kunne opretholde flere samtidige operationer. Vi kunne gøre et særlig værdifuldt bidrag ved at udvikle operationer med både civile og militære kapaciteter«. ⁸

Det Europæiske Forsvarsagentur (EDA) blev oprettet i 2004 for at sætte mere fart i den Europæiske Sikkerheds- og Forsvarspolitik, for at vurdere militære kapaciteter, foreslå multilaterale projekter, understøtte »forsvarsteknologiens« udvikling og øge effekten af »militære udgifter«. I 2011 havde EDA et budget på 30,5 millioner euro.

I maj 2006 beskrev USA's vicepræsident Dick Cheney NATO's mål som at udvide sig så langt mod øst som muligt, inklusive Ukraine og Georgien og måske endda Ruslands grænseegne. Washington har konsekvent gjort det klart, at der ikke måtte indgås aftaler, som kunne anfægte NATO's førerskab.

Vestunionens opgaver og institutioner blev gradvist overført til EU's Fælles Sikkerheds- og Forsvarspolitik. Denne proces fuldendtes i 2009, da en gensidig forsvarsparagraf i Lissabontraktaten – svarende til de samme aftaler i Vestunionen – trådte i kraft.

Staterne, der deltog i den Modificerede Bruxellesstraktat, besluttede efterfølgende at afslutte traktaten den 31. marts 2010, og at alle Vestunionens aktiviteter i øvrigt skulle slutte inden for en nærmere angivet tid. Vestunionen blev officielt erklæret nedlagt pr. 30. juni 2011 og holdt dermed i praksis op med at eksistere.

Da EU-landene, efter Irlands anden folkeafstemning om traktaten, endeligt undertegnede Lissabon-traktaten sidst i 2009, var det en milepæl i EU's udvikling. Det markerede også et afgørende skifte i forholdet mellem de enkelte medlemsstater og EU som en selvstændig magt.

Tiltrædelsen af Lissabontraktaten – en lidt udvandet udgave af den Europæiske Forfatning – markerer kulminationen på den

anden væsentlige fase af EU-medlemsstaternes integration i en europæisk imperialistisk alliance.

NATO EFTER MURENS FALD

Kontrarevolutionen i de socialistiske lande og den følgende genindførelse af kapitalismen i Østeuropa gav imperialismen mulighed for at gå i offensiven. Opreklameringen af ideen om en ny, markedsorienteret verdensorden, tanken om en såkaldt ret til »humanitær intervention«, og at privat ejerskab til produktionsmidlerne skulle være det bedste, stigende antikommunistiske kampagner og myten om, at der ikke findes alternativer til kapitalismen, blev fremført, samtidig med at udbytning, nød, fattigdom, ulighed og uretfærdighed blomstrede.

Imperialismen frembragte krigens og folkedræbets barbari, udbytning og social diskriminering, misbrug af videnskab og teknologi, trusler mod national selvstændighed og staternes territorialret, undertrykkelse af progressive politiske bevægelser, udvidelse af monopolernes herredømme og et stigende svælg imellem rige og fattige.

Anvendelsen af psykologisk krigsførelse og krigspropaganda har altid været fundamental i imperialismen. Det inkluderer hemmelige aktioner, undergravende aktiviteter mod andre stater, angreb på fredsbevægelser, voldsom antikommunistisk propaganda og manøvrer for at marginalisere og sabotere progressive synspunkter imod imperialisme og krig.

Videnskabsfolk, sociologer, psykologer, antropologer, politiske kommentatorer og analytikere, meningsdannere og NGO'er

bliver alle trukket ind i arbejdet med at bekæmpe og underminere suveræne stater, som modsætter sig imperialismens indtrængen, progressive sociale bevægelser samt kommunistiske partier og arbejderpartier og deres antiimperialistiske, antimonopolistiske kamp.

Når et land ikke vil spille efter kapitalens regler, er de første afpresningsforsøg måske økonomiske, men de bliver hurtigt fulgt op af trusler om fysisk aggression og derpå væbnet magt, enten ved direkte militær intervention eller gennem støtte til et statskup.

Ved at gemme sig bag pæne – men falske – fraser om »forsvar«, »sikkerhed«, »terrorisme« og »krisestyring«, forsøger EU at skjule, at unionen allerede råder over enorme militære midler som for eksempel Kampgrupperne (en styrke på 18 bataljoner a 1.500 mand plus støttefaciliteter, red), og at der hvert år bruges milliarder af euro på militære aktioner udenfor Europas grænser. Denne udvikling foregår i tråd med NATO's udvikling.

Dette er en udenrigs- og forsvarspolitik, som forværrer den internationale situation, konstant truer fred og sikkerhed, underminerer national selvbestemmelse, og som skaber spændinger og provokationer, der igen bliver brugt som påskud til indblanding, intervention og krig.

Ved at fremprovokere ustabilitet og konflikter i en region og ved at udvide NATO og EU østpå, forøges mulighederne for interventioner.

NATO – IMPERIALISMENS REDSKAB

NATO er en aggressiv militæralliance, en forlængelse af USA's militære rækkevidde,

som alene handler i imperialismens interesse. NATO's historie kan ikke adskilles fra krigens og imperialismens historie. Da der var socialistiske lande i Europa, udgjorde NATO – som et militært instrument for imperialismen – en konstant trussel mod de folk i verden, som opbyggede socialismen. NATO forøgede militariseringen af Europa og skabte et øget våbenkapløb og en større fare for krig og atomkrig.

De imperialistiske interventioner i Afghanistan, Irak og Jugoslavien og ødelæggelsen af Libyen er eksempler på aktioner, som hverken havde nogen legitimitet eller tjente humanitære formål, men alene tjente de imperialistiske magters overordnede ønske om destabilisering og kontrol (direkte eller via mellemænd) for at åbne vejen for monopolerne.

Imperialismen argumenterer fortsat med, at invasionen og besættelsen har gavnet de almindelige borgere i Irak og Afghanistan, selv mens beviserne på det modsatte hober sig op. I realiteten har imperialismens stræben efter verdensherredømmet endnu engang lagt livet øde for millioner af mennesker. Ved at trække Mellemøstens oppositionskræfter ind i sine planer har imperialismen forsøgt at skaffe sig medgørlige regimer i regionen.

I Syrien fortsætter den imperialistiske intervention. For at skaffe et påskud til intervention har de imperialistiske magter manipuleret med indre modsætninger i det syriske samfund og skabt en situation, som truer ikke bare Syrien, men hele regionen, hele verden.

Ved at bevæbne terrorgrupper, som vil underminere staten, har de magter, der

samtidig opfordrer til sanktioner imod landet, skabt borgerkrigen i Syrien. Den syriske stat er forpligtet til at beskytte landets suverænitet og territoriale integritet, skabe sikkerhed for sine borgere og bevare statens sekulære natur.

I en situation, som minder om Jugoslaviens under konflikten i Kosovo-Metohia, har USA og andre imperialistiske magter forlangt, at Syriens militær skal nedlægge våbnene, mens uhyggelige, statsfjendtlige kræfter understøttes og hjælpes med sabotage, undergravning, terror og morderiske religiøse angreb.

Disse provokationer, som understøttes af USA, EU, Israel og NATO i aktivt samarbejde med Tyrkiet og en række reaktionære, udemokratiske monarkier i Golf-staterne, medfører kun ødelæggelser og elendighed for det syriske folk og for regionen, og de baner vejen for intervention og besættelse med udsigt til at destabilisere og neutralisere Syrien og landets vigtige strategiske stilling i regionen.

Det vil ændre områdets magtbalance og skabe en region af svage, men medgørlige, loyale klientstater. Det ville passe ind i Israels aggressive ekspansionsplaner sammen med en fortsat besættelse af Golan-højderne og Sheba Farms i Libanon, og det vil garantere monopolernes ubegrænset adgang til landenes værdifulde naturressourcer.

HUMANITÆRE INTERVENTIONER

Kontrarevolutionerne i 1989-1991 skaffede imperialismen af med alle begrænsninger for dens globale herredømme. Francis Fukuyama fra det amerikanske udenrigsmi-

nisterium skrev triumferende, at vi stod over for "verdenshistoriens slutning". Dermed udtrykte han perfekt den selvsikkerhed, de imperialistiske magter og kapitalistklasserne kloden rundt følte.⁹

Da man nu manglede den falske trussel om, at de socialistiske stater ville angribe os, skulle man bruge et nyt påskud til at skjule sin udbytning, rovdrift og aggression bag. NATO manglede en mission, hvis samarbejdet skulle fortsætte. Løsningen var at begynde at tale om humanitær intervention.

Selv om Vestens imperialistiske magter allerede tidligere havde grebet ind i Jugoslavien, så var krigen i 1999 den første, NATO officielt udkæmpede som organisation. På den ene side i krigen stod de store og små vestlige imperialistiske magter – på den anden et land, der ikke godvilligt ville lade sig amputere.

Efter den tyske genforening, (som fandt sted på trods af bekymringer om, at den ville genrejse den tyske nationalistiske aggression), startede Tyskland processen ved i 1992 ensidigt at anerkende Sloveniens selvstændighed.

Under Anden Verdenskrig blev Slovenien direkte opslugt af "det tredje rige", mens Kroatien havde en selvstændig fascistisk marionetregering. USA, Storbritannien og Frankrig havde modsat sig den tyske anerkendelse, men bøjede sig for tysk pres.¹⁰ Da først denne beslutning var taget, søgte Vestens imperialistiske magter at opløse Jugoslaaviens fuldstændigt.

BALKANISERING

Selv om de imperialistiske magter bag NATO kunne enes om at slå ned på mindre

lande, som ikke kunne yde megen modstand, var der ikke enighed om, hvordan man skulle forholde sig til en stærk modstander som for eksempel Rusland. Her ville de europæiske magter i højere grad søge forhandlingsløsninger.

Men samtidig ville NATO's og EU's udvidelsesproces ind i Øst- og Centraleuropa – selv med alle NATO-landes støtte – helt sikkert øge spændingerne med Rusland.

Krigen mod Jugoslavien blev en skabelon for senere NATO-interventioner. Isolation, angreb og siden opdeling af et land i samarbejde med lokale terrorgrupper med religiøse/etniske ideologier blev opskriften på, hvordan man fik ram på regimer, der stod i vejen for Vestens imperialistiske økonomiske og politiske interesser.

I de følgende år blev modellen brugt på Libyen og Syrien og til dels Irak. Det, disse lande havde tilfælles med Jugoslavien, var, at de blev opfattet som allierede for en regional magt, der var fjendtligt indstillet overfor NATO-landenes interesser (for eksempel Rusland eller Iran) og/eller havde betydelige naturressourcer såsom olie.

Diskursen om »humanitær intervention« blev blandet op med »demokratisering« og den såkaldte »krig mod terror«. Det skabte en fleksibel retfærdiggørelse af krigsførelse for at sikre imperialismens interesser.

I DEMOKRATIETS NAVN

Så fleksibel og hyklerisk er denne diskurs, at den kan anvendes til at bombe Libyen under dække af at »udvide demokratiet«, samtidig med at man hjælper reaktionære religiøse regimer i Golf-staterne med at

undertrykke selv de mest basale demokratiske krav om lighed for loven og politisk repræsentation.

Verdslige regimer, som til trods for deres undertrykkelse i det mindste ikke behandlede kvinder, halvdelen af verden, som undermennesker, men i stedet muliggjorde deres frigørelse, bliver med NATO's hjælp væltet, og deres territorium bliver splittet op, så magten i store områder nu ligger i hænderne på de mest brutale og undertrykkende islamister. Det passer stormagterne i NATO – især USA – fint: Olien flyder, og Mellemøsten er tæt på et punkt, hvor de eneste stabile, fungerende stater er dem, der er afhængige af USA's støtte. Samtidig har fjernelsen af regimer, der havde væsentlige handelsforbindelser med Rusland og Kina, gjort ny handelsaftaler mulige for folk, der hellere gør forretninger med firmaer, der holder til hos NATO-stormagterne.

Ganske som i Europa i 1930'erne og i Latinamerika under Den Kolde Krig maksimerer de vestlige imperialistiske magter profitterne og får magt over nye naturressourcer ved at understøtte de autoritære og mere eller mindre fascistiske regimer, de kan handle med, fra Ukraine til Den Persiske Golf.

INTERIMPERIALISTISKE MODSÆTNINGER

NATO har været mere aktiv og aggressiv siden kontrarevolutionerne i 1989-1991. Det har også betydet, at medlemsstaternes forskellige interesser træder frem. Vi kan se dette, for eksempel i skænderierne om, hvad man skal gøre med Ruslands stigende magt under Vladimir Putin.

I nogen tid – inden den situation, den aktuelle krise i Ukraine skabte – var Tyskland mere forhandlingsvillig end andre lande, der ikke var så afhængig af Ruslands naturgas.

Disse spændinger inden for NATO og imellem NATO og organisationens store imperialistiske rival i Europa kan kun blive værre, efterhånden som NATO's og EU's ekspansion bringer Rusland i mere direkte kontakt med disse alliancer.

I 2004 i Bruxelles underskrev NATO og Israel en bilateral protokol, som banede vej for at holde fælles militærøvelser. I 2008 fuldførte Israel et »individuelt samarbejdsprogram« med NATO, og NATO udviklede den såkaldte »Middelhavsdialog« med de 28 NATO-medlemmer, Israel og et antal velvillige arabiske regimer.

Efter et møde mellem Israel og NATO i 2013 udtalte NATO's generalsekretær (Anders Fogh Rasmussen, red): »Israel er en vigtig partner for alliancen i Middelhavsdialogen. NATO's sikkerhed er kædet til sikkerhed og stabilitet i Middelhavsområdet og Mellemøsten. Vores alliance sætter stor pris på den politiske dialog og det praktiske samarbejde. Israel er en af vores ældste partnerlande. Vi har de samme strategiske udfordringer i det østlige Middelhav.«

Dette blev sagt efter Israels forbryderiske krigshandlinger i Gaza og Libanon, som udgør en yderligere alvorlig fare for regionen.

MONOPOLERNES MAGT

Den stadige undergravning af retten til national selvbestemmelse har sammen med begrænsningerne af demokratiske og faglige rettigheder i EU's medlemslande ført til styrkelse af den centraliserede, militariserede

de imperialistiske mellemstatslige alliance, som handler i storkapitalens interesse. I Irland er den folkelige støtte til Irlands neutralitet under angreb ved hjælp af disse antidemokratiske manøvrer.

Angrebene på sociale og økonomiske rettigheder, forarmelsen af det arbejdende folk og monopolernes stigende magt viser alt sammen EU's og dets medlemsstaters folkefjendtlige politiske linje, som også viser sig i konstante angreb på faglige rettigheder, velfærd, sundhed, uddannelse og den offentlige sektor.

Disse tiltag er ødelæggende slag mod det arbejdende folk og på samme tid en forøgelse og udvidelse af den kapitalistiske klasses magt. Det viser sig også i de antidemokratiske tiltag, den stigende militarisering og den stadigt større appetit på imperialistisk intervention og udbytning.

Imperialismens historie viser, at intervention, at underlægge sig andre folk og nationer og udbytte deres ressourcer aldrig har været motiveret af humanitære overvejelser. Det handler altid om monopolernes dominans og om bevarelsen af det kapitalistiske system i sig selv. Den nuværende økonomiske krise har skærpet modsætningerne mellem de kapitalistiske stater og deres respektive imperialistiske alliancer, og den har ført til øget konkurrence og rivalisering om at styrke deres geopolitiske positioner, deres markedsandele, adgangen til råmaterialer, energi og andre ressourcer samt transportveje.

MILITARISERINGEN AF DE KAPITALISTISKE SAMFUND

Imperialismens forøgede aggressivitet udgør en reel, overhængende fare mod men-

neskehedens interesser. Det kapitalistiske samfund er i voldsom grad blevet militariseret siden Anden Verdenskrig.

Den fortsatte udvikling af militære processer, opretholdelsen af hære med flere millioner mennesker og gigantiske ammunitionsindustrier i fredstid er en fast del af livet under kapitalismen.

De seneste videnskabelige og tekniske fremskridt bliver i hidtil uset omfang anvendt til udvikling og skabelse af rædselsvækkende masseødelæggelsesvåben. Udvidelsen af militærindustrielle komplekser, partnerskab mellem regeringer, store firmaer, ledende militærpersoner og militarismens dybe infiltration i NATO-landenes statsapparater har ført til en stigende krigeriskhed blandt de kapitalistiske stater – og enestående profitter for den private kapital fra militær produktion og krige.

I brede termer nåede verdens militærudgifter i 2005 op på 1.120 mia. USD, en ny verdensrekord. Det svenske fredsforskningsinstitut SIPRI påviste, at verdens våbenindkøb faldt i de fleste egne af verden, med to undtagelser: USA og Mellemøsten. USA var stadig den største våbenkøber og stod for 48 procent af udgifterne – og for 80 procent af årets stigning i våbenindkøb.

I sin tale til åbningen af NATO's »Transformationsseminar« 25. marts 2015 sagde generalsekretær Jens Stoltenberg:

»Vi forøger NATO's tilstedeværelse i alliansens lande i Østeuropa og vore troppers kampberedskab. NATO's indsatsstyrke skal mere end fordobles til 30.000 mand. Kerne i styrken – spydspidsberedskabet med 5.000 mand – kan rykke ind med så lidt som to døgn's varsel. Samtidig etablerer vi kom-

mandoer hos seks af vore østlige allierede. Dette er kun begyndelsen (...) Vi må have et helhedssyn og samarbejde med EU og andre internationale partnere (...) NATO's statsledere anerkendte sidste år behovet for at investere mere i vort forsvar. Det er afgørende, at vi opnår dette.«

UKRAINE

USA, EU og NATO, som aktivt understøttede og fremmede kontrarevolutionen i Europa, prøver at øge deres forspring ved at rykke længere østpå. I sin tredje periode som præsident (2012-2016, red.) foreslog Vladimir Putin en Eurasisk Økonomisk Union.

I Ukraine førte den eksisterende kapitalistiske krise til en politisk krise indenfor det ukrainske borgerskab om, hvilke internationale alliancer og udviklingsveje landet skulle søge.

For at udvide EU mod øst, (og med forventningen om at EU-kandidatlande tilpasser deres sikkerheds- og forsvarspolitik til NATO's uanset regionens historie), blandede EU og USA sig i situationen og fremprovokerede et statskup.

Den valgte regering blev væltet, og en højreelite (inklusive et antal neofascister) kom til magten i Kiev. Dette førte så til anti-kommunistisk undertrykkelse, regeringens lovliggørelse af fascistiske militser og bitre kampe i landet.

Denne imperialistiske intervention fandt sted som et led i konkurrencen med Rusland om, hvilke monopoler der skal kontrollere energiresourcerne i regionen. Ukraines arbejdere er blevet gidsler for interimperialistiske modsætninger mellem forskellige grup-

peringer fra USA, EU, Rusland og Ukraine selv og mellem deres allierede i et røver-slagsmål om en genopdeling af indflydel-sessfærer under finanskrisens efterspil.

De imperialistiske magter har også benyttet lejligheden til at øge deres militære tilstede-værelse i regionen. Selv magasinet Foreign Affairs fra USA skriver om, hvordan USA's og EU's ledere »fejlede i forsøget på at gøre Ukraine til et vestligt støttepunkt på Ruslands grænse«. ¹¹ Kapitalen søger at udvide sin ind-flydelsessfære yderligere ved at udnytte po-litikkerne fra WTO, IMF, Verdensbanken og andre mellemstatslige organer.

NATO er hurtigt blevet væsentligt udvidet og har påtaget sig at operere på globalt plan. Or-ganisationen stræber hele tiden efter at øge sin indflydelse, både i forhold til bredden i hvad NATO tager sig af og i forhold til sin globale rækkevidde. NATO's og EU's rolle, via den fælles sikkerheds- og forsvarspolitik (CSDP), sætter bestandig hele regionen i nye farer.

Lederen af den ukrainske fascistiske Høj-resektor blev for nyligt udnævnt som rådgi-ver for landets forsvarsministerium. I april 2015 fortalte Oleksander Turchynov (leder af Ukraines Nationale Sikkerheds- og Forsvars-råd) rådet, at Ukraine havde besluttet sig for at søge optagelse i NATO. Han sagde blandt andet: »Den europæiske og euroatlantiske integration er nu et mål for Ukraines politik, og landet sigter mod at koordinere sine væb-nede styrker og sit efterretningsvæsen med den vestlige alliances«. ¹²

KAPITALISMENS ALMENE KRISE

Historien, også den nyere historie, viser, at imperialismen og dens agenter vil bruge

alle midler for at fremme deres mål, og de vil uden bekymring tilintetgøre nationer og folkeslag. Målet er at opnå magt og herre-dømme over andre nationer og deres res-sourcer, at stjæle disse nationers værdier og naturressourcer og at forebygge og forhindre folkenes frie politiske, sociale, økonomiske og kulturelle udvikling.

Kapitalismen kan ikke løse de problemer, den står overfor: Stigende ulighed, fattig-dom, afsavn, arbejdsløshed, hjemløshed og miljøødelæggelser forpester og uddyber den kapitalistiske krise sammen med utal-lige andre sociale, økonomiske og politiske problemer. Det udstiller og skærper dens modsigelser, som så direkte påvirker styr-keforholdet mellem klasserne.

Den kapitalistiske krise bliver stadig dy-bere, og dermed bliver dens hovedmodsæt-ning – kampen mellem kapital og arbejde – både voldsommere og tydeligere at se. Det på en gang indviklede og besværlige i den kapitalistiske reproduktion og skærpelsen af den internationale konkurrence har gjort forholdene omkring interimperialistisk kon-kurrence og rivalisering tydeligere.

Kapitalismens almene krise forøger den imperialistiske aggression. Selv om de ka-pitalistiske stater har en strategisk interesse til fælles, (nemlig reproduktion af det kapi-talistiske system), har historien vist os både heftige interne kampe mellem de forskellige monopolgrupperinger og deres villighed til at bruge våbenmagt til at få deres vilje.

I en tale ved Oktoberrevolutionens fire-årsdag sagde Lenin:

»Spørgsmålet om imperialistiske krige, det vil sige, om den internationale po-litik finanskapitalen – som nu domine-

rer hele verden – vil føre, en politik som uundgåeligt medfører nye imperialistiske krige, som uundgåeligt vil medføre en ekstrem forøgelse af national undertrykkelse, plyndring, røveri, og at en håndfuld 'avancerede' magter kvæler små, svage og uudviklede nationer – dette spørgsmål har været grundstenen i al politik i alle verdens lande siden 1914. Det er et spørgsmål om liv og død for millioner og millioner af mennesker... Og de millioner, som tænker over grundene til den seneste krig og den kommende krig, indser stadig klarere den ubehagelige, uafviselige sandhed, at det er umuligt at undgå den imperialistiske krig, og at den imperialistiske fred uundgåeligt fører til en imperialistisk krig – at det er umuligt at undslippe dette inferno, undtaget gennem bolsjevikisk kamp og en bolsjevikisk revolution.«¹³

Vi genkalder os Marx' erklæring i inauguraladressen (indvielsestale, red.) til den Første Internationale:

»Erfaringen viser os, hvordan ligegyldighed overfor det broderskabsbånd, der burde findes mellem de forskellige landes arbejdsfolk og som burde opmuntre dem til at stå fast sammen i alle deres frihedskampe, vil hævnne sig ved, at deres usammenhængende anstrengelser lider et fælles nederlag. Den tanke fik forskellige landes arbejdere – samlet ved et offentligt møde i St. Martin's Hall den 28. september 1864 – til at stifte Internationalen«.¹⁴

Den internationale proletariske solidaritet, som kommunistiske partier og arbejderpartier organiserer, er stadig spydspidsen i de antikapitalistiske og antimonopolistiske kræfter og en grundsten i en antiimperiali-

stisk strategi mod udbytning, undertrykkelse og krig, for en varig fred og socialt fremskridt.

I en tid, hvor NATO og de imperialistiske magter forøger deres aggressioner, er den proletariske internationalisme et enestående våben i hænderne på de kommunistiske partier og arbejderpartierne, rettet imod imperialismens aggression og trusler mod verdensfred og demokrati. Socialismen er det eneste alternativ.

Artiklen er forkortet og har været bragt i det internationale kommunistiske tidsskrift, International Communist Review, nr. 6. Den kan læses i sin fulde længde: iccr.gr

NOTER

- 1 *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 4. januar 1978
- 2 *Washington Post*, 20. december 1979
- 3 Skrevet i 1974 af Zoe Fairbairns, redaktør af CND magazine »Sanity« og udgivet af CND
- 4 *Excerpts i New York Times*, 8. marts 1992
- 5 *TEU, Title I, Common Provisions, Article A*
- 6 *AKEL C.C. Press Office*, 9. marts 2015, Nicosia
- 7 *The Economist*, 14. juni 2001

8 *Den europæiske sikkerhedsstrategi, foreslået af Javier Solana og vedtaget på EU-topmødet af stats- og regeringslederne i Bruxelles den 12. december 2003.*

9 *F. Fukuyama, »The End of History?«, essay i The National Interest (1989). Senere bearbejdet i The End of History and the Last Man, Free Press 1992*

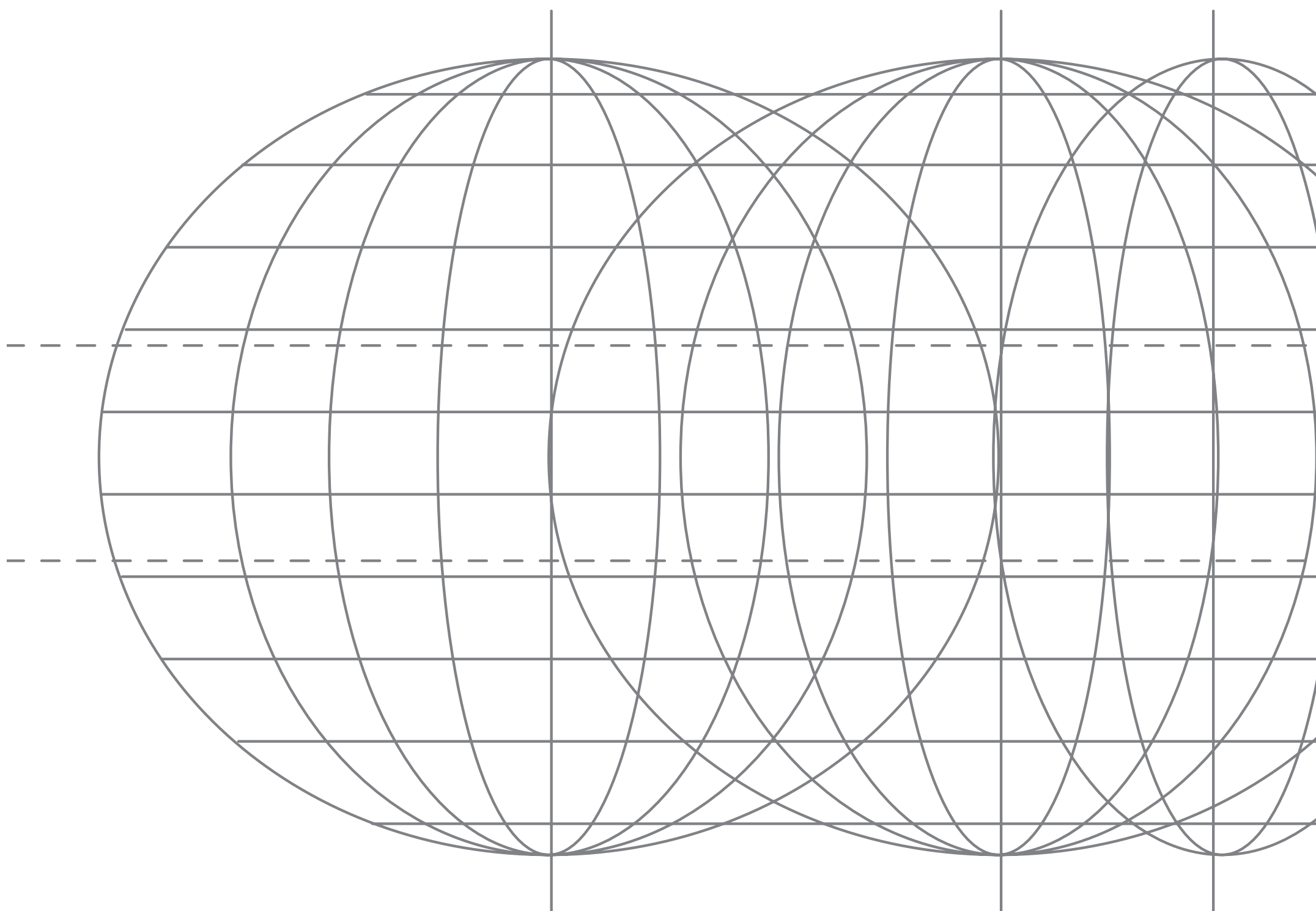
10 *<http://www.nytimes.com/1991/12/16/world/un-yields-to-plans-by-germany-to-recognize-yugoslav-republics.html>*

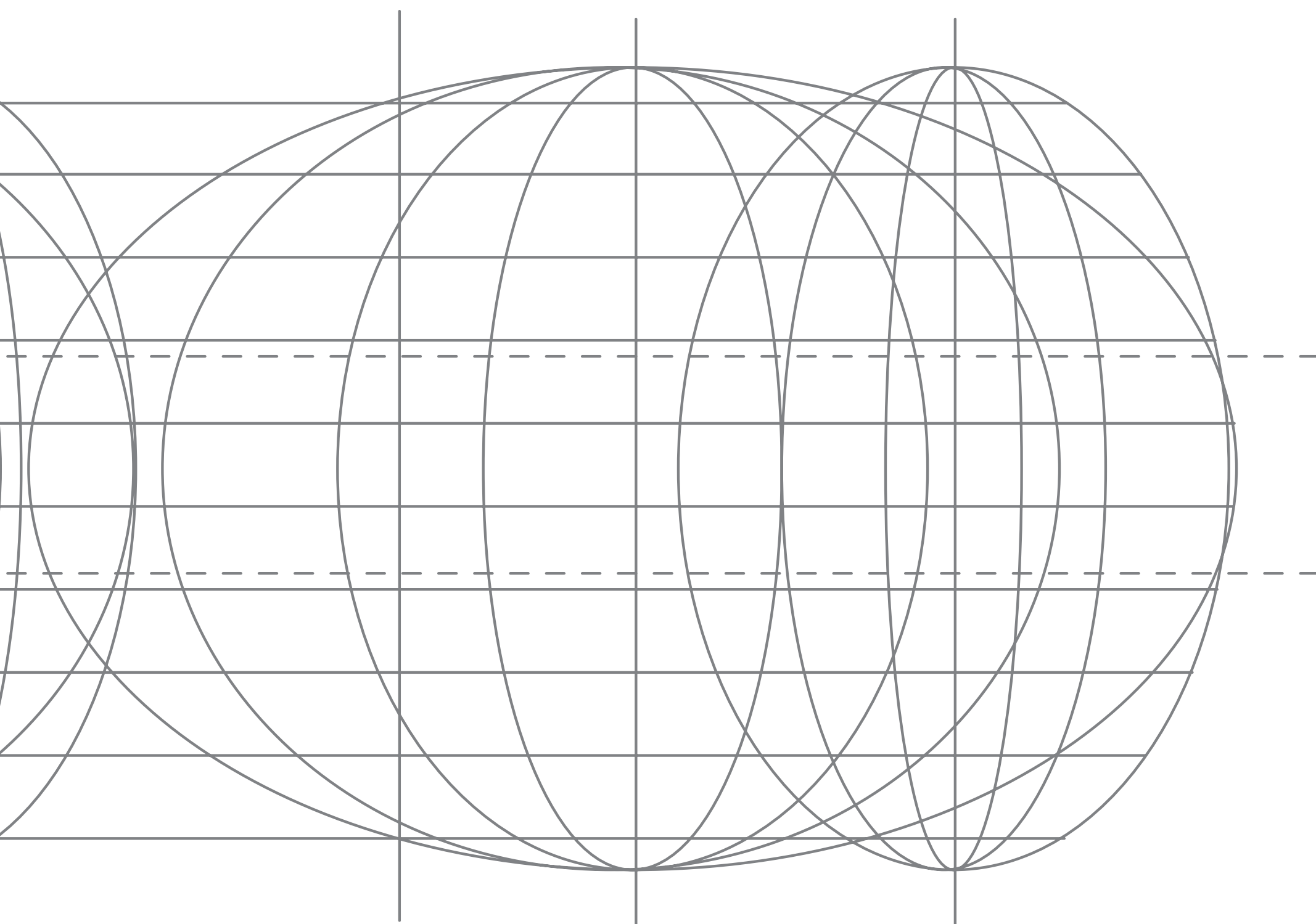
11 *Foreign Affairs september/oktober 2014*

12 *Reuters, 9. april 2015*

13 *V.I. Lenin, »Tale til Oktoberrevolutionens 4. fødselsdag«, Pravda No. 234, 18 oktober, 1921 (Collected Works Vol. 33, pages 51-59)*

14 *Karl Marx, »Inauguraladressen til den Første Internationale«, oktober 1864*

NATO – ET REDSKAB FOR IMPERIALISMEN

Af **ALI SOMEEL**, medlem af Centralkomiteen i Kommunistisk Parti, Tyrkiet

De seneste 25 år har hoveddiskussionen om NATO handlet om, hvad alliansens opgave er efter opløsningen af Sovjetunionen. Hvorfor fortsatte NATO med at eksistere?

Men påstanden om, at NATO's eksistensbegrundelse var Warszawapagten, overser det vigtigste og permanente aspekt af imperialismen; nemlig militariseringen af de kapitalistiske lande i rivaliseringen med hinanden og samtidigt deres tilbøjelighed til at stå sammen mod trusler fra arbejderklassen.

I 1916 skrev Lenin: »Kapitalisterne deler verden imellem sig, ikke på grund af nogen særlig ondskab, men fordi det stadium, hvortil koncentrationen er nået, tvinger dem til at gå denne vej for at få profit; og fordelingen foretages »efter kapital«, »efter magt« – anden delingsmåde kan der jo heller ikke findes i vareproduktionens og kapitalismens system. Magten forandrer sig imidlertid med den økonomiske og politiske udvikling. For at forstå det, der sker, må man vide, hvilke spørgsmål der afgøres ved magtforskydning. (...) At sætte spørgsmålet om kampens og aftalernes form (i dag fredelig, i morgen ufredelig, i overmorgen atter ufredelig) i stedet for spørgsmålet om indholdet af kampen og aftalerne mellem kapitalistsammenslutninger, er det samme som at synke ned til sofistens rolle.¹

Hvis vi ikke ønsker at synke ned til sofistens rolle, må spørgsmålet om NATO for-

muleres anderledes: Hvordan nydefinerede NATO sin mission?

KONTRAEREVOLUTION I REVOLUTIONERNES TIDSALDER

Den ujævne udvikling af kapitalismen integrerer ethvert samfund i det imperialistiske hierarki, mens rivaliseringen mellem dem udbygges. Selv om nogle lande kan være stærke på visse områder og andre lande på andre, så må det dominerende land repræsentere en brugbar model for at opretholde den gældende imperialistisk-kapitalistiske orden. Det har også en kontrarevolutionær funktion, som handler om effektivt at håndtere og forhindre revolutionære trusler. Indtil Oktoberrevolutionen (1917 i Rusland, red.) havde disse trusler ikke et omfang og en karakter, der tvang Europas borgerskab til at søge internationale alliancer for at koordinere de kontrarevolutionære styrker militært og ideologisk.

Men efter Første Verdenskrig blev de allieredes hære, som allerede var organiseret med henblik på opdeling og genkolonisering af verden, sendt i kamp mod bolsjevikkerne i den russiske borgerkrig. Efter nedkæmpelsen af Den Hvide Hær og efter 1929-krisen i vestlig kapitalisme, opstod fascismen som en international kontrarevolutionær bevægelse. Fascismen var indirekte vestlig imperialismes bestræbelse på at organisere in-

ternational kontrarevolution for at omstyrte den socialistiske magt. Men det sovjetiske folks legendariske modstand gjorde denne plan til en fiasko.

Ved afslutningen af Anden Verdenskrig havde Sovjetunionen bevist, at et landbrugs-samfund ikke blot kunne gennemføre en industrialisering og tage et spring fremad ved hjælp af socialistisk planlægning, men også modstå en aggressiv imperialistisk krig. Det var en dramatisk advarsel til verdens kapitalister. De fik behov for et instrument til at klare kommunismens militære og ideologiske indflydelse. Det instrument blev NATO og EEC/EU.

Den Røde Hær havde knust nazismen og befriet Østeuropas lande fra fascistisk besættelse. Kapitalisterne i (Vest-)Europa frygtede, at kommunisterne ville vinde styrke også i deres lande, og derfor piskede de frygt op for en sovjetisk invasion. NATO blev grundlagt i 1949 som et værn mod kommunismen, der havde vundet frem under og efter krigen.

NATO'S ROLLE I IMPERIALISMEN

Indtil Sovjetunionen prøvesprængte sin atombombe i 1949, var det US-imperialismens strategi at konfrontere USSR med atomvåben. NATO blev grundlagt på denne militære doktrin. Men efter at USA's overmagt på grund af USSR's besiddelsen af atomvåben fra 1949 skiftede til en magtbalance, blev konfrontationen indirekte, og oftest udspillede den sig regionalt. NATO justerede sin mission i overensstemmelse med betingelserne under Den Kolde Krig. USA havde taget styringen af Europas gen-

opbygning samt af reorganiseringen af de antikommunistiske styrker, som tidligere var blevet nedkæmpet af Den Røde Hær. Marshall-planen og etableringen af NATO komplementerede hinanden. Imperialismens magtcenter blev konsolideret omkring Atlanten. Storbritannien delte velvilligt sin magt med USA, og Europas tidligere kolonimagters hegemoni (overherredømme, o.a.) blev erstattet af US-imperialismen.

Middelhavsområdet var et af de mest »sårbare« områder på grund af befolkningernes sympati over for kommunistiske partier. I Det Ægæiske Hav blev magten over Tyrkiet og Grækenland udtrykkeligt overdraget fra Storbritannien til USA i 1947, og NATO spillede en nøglerolle i at imødegå sovjetisk indflydelse. Cypern skiftede fra at være en britisk koloni til at blive NATO's regionale »hangarskib«, og NATO organiserede efterfølgende paramilitære, fascistiske grupper i landet.

Tyrkiets rolle var (med besættelsen af Cypern, o.a.) at levere den provokation, som gav de imperialistiske styrker en anledning til at intervenere i Cypern. Desuden var Tyrkiet NATO's adgangsvej til Mellemøsten. Endelig forsøgte Tyrkiets regering i 1950'erne at overbevise »alliancefrie lande« om at tilslutte sig NATO.²

NATO SÆTTER STANDARDENE

NATO's strategi var at binde landenes hære til NATO's standarder, både teknisk og institutionelt. Det betød, at det nationale forsvar blev afhængigt af USA's militære infrastruktur. Tosidede aftaler garanterede en ensidig afhængighed, og samtidigt sikrede NATO's

træningsprogrammer, at det militære bureaukrati blev indpodet en antikommunistisk ideologi.

NATO styrkede også sin legitimitet ved at støtte videnskabelige aktiviteter uden for det militære område. Man udviklede programmet »Videnskab for fred og sikkerhed«, og NATO finansierede forskning. Videnskabelige institutioner gav NATO mulighed for at fremtræde som en organisation til nytte for befolkningen og skjulte NATO's kontrarevolutionære aktiviteter.

USA TAGER MONOPOL PÅ »FRIHED«

I Europa var de lande, som havde stiftet NATO ivrige efter at fremprovokere spænding mellem de to blokke. Det gav USA mulighed for at dominere den antikommunistiske blok både militært og ideologisk. US-imperialismen identificerede sig selv med »frihed« ved at gå imod socialistisk revolution. NATO og dets allierede blev betegnet som »Den Frie Verden« og garanter for »frihed fra socialisme« og »frihed fra revolutioner«.

Militært blev der oprettet »stay-behind«-organisationer som Operation Gladio³ i Italien. En mangfoldighed af uformelle, eller rettere »ikke-regerings-grupper« blev organiseret. Fra kirken til mafiaen sluttede man op bag mobiliseringen, som skulle forhindre kommunisterne i at vinde frem. Kontrarevolutionære grupper blev trænet af USA's efterretningstjeneste CIA til at udføre terrorangreb.

NATO var således både en kilde til og et produkt af kontrarevolution. Lande, som skulle optages i NATO, blev testet på deres vilje til at underkaste sig US-imperialismens kontrarevolutionære initiativer. Eksempel-

vis blev Tyrkiet først optaget i NATO efter at have sendt tropper til Nordkorea under Korea-krigen i 1950. Senere, i kølvandet på Sovjetunionens opløsning, blev de øst-europæiske lande, som fuldt ud integrerede deres udenrigspolitik med USA's strategi for imperialistisk genrejsning, budt velkommen i NATO.

HOLDNING TIL NATO ER EN LAKMUS-PRØVE

Den politiske linje i NATO-modstanden blev i høj grad bestemt af fredsbevægelsen i Europa. Men at begrænse kampen til en kamp blot imod NATO's militære missioner og forsvare freden som et mål i sig selv var et politisk dilemma for kommunismen. Fraværet af en klar antiimperialistisk holdning i fredsbevægelsen gjorde Sovjetunionen til mål for antimilitaristisk kritik, fordi landet var nødt til at holde sig bevæbnet og imødegå militær, imperialistisk omringning. Det blev et ideologisk nederlag for den prestige, som Den Røde Hær havde vundet under Anden Verdenskrig.

I takt med at den europæiske kommunistiske bevægelse fjernede sig fra leninismen, voksede der en liberal holdning frem om overnational integration i Europa. Eurokommunismen accepterede EEC (Fællesmarkedet/EF o.a.) som et redskab til 'økonomisk udvikling', og samtidigt udvist tolerance over for udvidelsen af NATO med en forestilling om sikkerhedskomplementering af den økonomiske integration. Blandt lederne af eurokommunismen var Italiens Kommunistiske Parti, som forkastede sit slogan: »Italien ud af NATO, NATO ud af Italien« i 1974.

De revolutionære bevægelser, der afveg fra Komintern-traditionen⁴ mistede deres anti-imperialistiske standpunkt og nærmede sig NATO. Efter konflikten mellem Kina og Sovjet accepterede visse bevægelser, som var tilknyttet maoismen, NATO som en allieret, idet de betragtede Den Røde Hær som ærkefjenden. Den store tyrkiske maoist-organisation Aydinlik samarbejdede med NATO-støttede, fascistiske kræfter, som deltog i kampen mod socialister og revolutionære op gennem 1970'erne.

I begge tilfælde resulterede ideologisk svaghed hos forskellige kommunistiske partier i, at de blev infiltreret af imperialistisk politik, og det materialiserede sig i deres holdning til NATO.

HISTORISKE SEJRE RULLES TILBAGE

Det europæiske venstre har spillet en afgørende rolle ved at smelte liberalisme sammen med socialisme og lægge afstand til en revolutionær arbejderklassepolitik. Der voksede forskellige udgaver af et »nyt venstre« frem; fortalere for »en tredje vej«, sociale bevægelser dukkede op og identificerede sig med den tolkning af »frihed«, som hersker omkring Nordatlanten. Modstand imod nyliberal politik blev formuleret inden for rammerne af borgerligt demokrati. Det udviklede sig til Sociale Fora og alternative sociale projekter i stedet for, at der blev stillet spørgsmål ved systemet og dets grundlag.

I takt med at pro-NATO-socialdemokratiske partier mistede deres troværdighed i befolkningerne og blandt vælgerne, voksede der opportunistiske venstrebevægelser

frem som Syriza i Grækenland. De erstatter klassekamp med en politik for forhandling med kapitalistiske og imperialistiske organisationer.

Helt fra start var kontrarevolutionære målsætninger – med ideologisk støtte fra USA – blevet indlejret i grundpillerne i Den Europæiske Union. Udvidelsen af EU i Østeuropa var en proces med to sider. Landenes overgang til kapitalisme og deres underordning under USA's hegemoni, der blev italesat som demokrati, blev langt hen ad vejen iscenesat gennem NATO.

Genrejsningen af kapitalisme i de tidligere socialistiske lande skulle befæstes med institutioner. Først kom genforeningen af Tyskland. Her og i land efter land blev optagelse i NATO brugt til at forberede landenes indtræden i EU. NATO's udvidelse symboliserede genrejsningen af imperialistisk hegemoni i Europa under USA's ledelse.

Efterfølgende er EU blevet bygget op på et overnationalt, teknokratisk og monetaristisk grundlag – og ikke på et nationalt, politisk og forfatningsfæstet grundlag, som ville have udsat EU for social opposition, kamp for at forsvare den nationale selvbestemmelse, de kollektive rettigheder og den velfærd, som er vundet gennem klassekampen i Europa.

SOCIALISMENS AKILLESHEJL

Imperialismen måtte genetablere sig i de lande og regioner, hvor den havde været trængt tilbage i årtier. De mest sårbare steder var der, hvor socialismen havde været svag, hvor produktivkræfterne havde udviklet sig dårligst og tilsvarende marxismen-leninismen var util-

strækkeligt konsolideret blandt de kommunistiske kadrer. US-imperialismen udvalgte de mest strategiske steder at infiltrere eller invadere for at trænge ind i de områder, som var sovjetisk indflydelsessfære.

Europas økonomiske forening kan betegnes som socialdemokratisme mod kommunisme. Socialismens indflydelse havde forhindret US-imperialismens totale hegemoni over Europa. Efter at kontrarevolutionen rullede, kunne NATO med fodfæste i Østeuropa genoprette det imperialistiske institutionelle herredømme.

Jugoslavien, som trods landets alliancefri status var allieret med Tyrkiet og Grækenland i Balkan-pagten, blev det første land, NATO invaderede. Kontrarevolutionen vandt frem i Afghanistan som følge af, at imperialismen oversvømmede landet med reaktionære islamisk-fundamentalistiske styrker.

NATO'S NYE KURS

Op gennem 1980'erne svækkedes Sovjetunionens indflydelse i tredjeverdenslande. Oprindeligt var NATO opbygget med reaktionære styrker beredt til at imødegå et kommunistisk angreb, så i takt med, at den revolutionære kommunisme nedtonede sine mål, blev det nødvendigt at reorganisere de kontrarevolutionære styrker.

Nogle af NATO's »stay-behind«-grupper blev opløst, og NATO's ideologiske arbejde blev i stedet styrket. NATO tog afstand fra de illegale organisationer og vaskede sine hænder for at bane vej for den nye kurs.

Opløsningen af USSR og Warszawapagten nødvendiggjorde ændringer i NATO.

Det var slut med al snak om truslen fra en Sovjetisk invasion. Genrejsningen af imperialismen i betydelige dele af Europa, Asien, herunder i de tidligere socialistiske lande skulle italesættes med nye ord. Den blodige krig i Jugoslavien i 1990'erne var et NATO-eksperiment, som handlede om at finde de nødvendige midler. NATO definerede nu trusler på en udvidet måde. Truende er enhver form for ustabilitet som følge af politiske og økonomiske kriser. NATO etablerede et nyt strategisk koncept, hvor ikke-medlemmer blev inddraget i militære interventioner inden for rammerne af de såkaldte Partnerskaber for Fred.⁵

NATO reorganiserede sine væbnede styrker med henblik på hurtige og effektive militære interventioner. Der bliver indkøbt flere og nye våben, som nu udruster mindre og fleksible styrker i stedet for de store og mere langsomme hære. Brug af både missiler og militære baser for at forstærke den regionale kontrol fortsatte, og samtidigt blev NATO indrettet på at nedkæmpe mindre hære.

NATO SKABER SELV UROEN

NATO har spillet en mangesidet rolle i den imperialistiske genrejsning. Alliancen iscenesatte reaktionære grupper for at skabe ustabilitet for således at få anledning til militær intervention i »den tredje verden«. Sideløbende organiserede alliancen i Vesten ideologiske kampagner for at sikre støtte til interventionerne.

Fra bombardementet af Beograd i 1999 til de nylige interventioner i Libyen og Ukraine har NATO professionaliseret arbejdet med at fremprovokere kaos og føre krig per stedfor-

træder. Sammenlignet med NATO's strategi imod revolutionær frihedskamp i sovjettiden, så er nutidens brug af lejesoldater anderledes: Den direkte støtte til antiguerillastykker og kontrarevolutionære organisationer er i dag udskiftet med indirekte manipulering af etniske eller religiøst sekteriske reaktionære organisationer, som også gør krav på politisk magt, som vi ser det med ISIS.

Den nye strategi bygger på skabelsen af reaktionære trusler i en situation med fravær af revolutionære trusler. De militære interventioner gennem de seneste 25 år er alle præsenteret som Vestens ansvarlige indgriben for at forhindre grusomheder og opretholdelse af fred i destabiliserede regioner. Men den destabiliserede situation var opstået som følge af kapitalistisk genoprettelse og den deraf følgende øgede økonomiske ulighed, spredningen af reaktionære ideologier samt hård militær rivalisering og kamp om kontrol med naturressourcer. Denne strategi udslettede samtidigt progressive bevægelser, marginaliserede hvad der var tilbage i den tredje verden af modstand mod imperialismens genrejsning, og lænkede befolkninger i NATO-landene til denne proces, hvilket i sig selv udgjorde en ny kontrarevolutionær fase.

EU VIL SELV PÅ BANEN

Under Jugoslavien-krisen i slutningen af 1990'erne blev den militære intervention under NATO-ledelse søgt udnyttet af EU til at samle støtte til et europæisk alternativ, som var et forsøg på at etablere egen imperialistisk autonomi. Der blev udtrykt kritik af »USA's aggression«. OSCE – Organisatio-

nen for Sikkerhed og Samarbejde i Europa – rykkede frem og tilbød at legitimere Europas interventionistiske politik.

Nu dukkede forslaget om oprettelse af en EU-hær op.

Under invasionen af Irak i 2003 nægtede Tyskland, Frankrig, Belgien og Luxemburg at underordne sig USA's politik og diskuterede et militært initiativ fra EU som alternativ til NATO. Men det handlede aldrig om respekt for Iraks suverænitet. Tværtimod var det et forsøg på at sikre Europas førende lande selvstændig magt på det omhandlede kontinent (Mellemøsten, red.) samt indflydelse i verden som et rivaliserende imperialistisk center. Også Europa dækkede over deres interventionistiske hensigter ved at tale om beskyttelse af menneskerettigheder.

Holdningen til Rusland delte også NATO-landene. De EU-stater, der samarbejdede med USA bakkede op om NATO-aktioner rettet mod Rusland. Men Tyskland foretrak i modsætning til de tidligere socialistiske lande forhandlinger med Rusland. I modsætning til Storbritannien, Polen og de baltiske lande, der blev betragtet som USA's vasaller, så var der modstand mod NATO's ensidige ageren blandt EU's centraleuropæiske magter. Kritikken fik form af et krav om, at der skulle være enighed i FN for at legitimere imperialistiske magters militære operationer i menneskerettighedernes navn.

RUSLAND SAMLER EN ALLIANCE

Efter årtusindskiftet blev NATO udvidet mod øst. NATO's udvidelse omfattede ikke kun lande, der havde været medlemmer af Warszawapagten, men også tidligere sovjetre-

publikker i Kaukasus. Den regionale udvidelse var et forsøg på at omringe Rusland og trænge ind i dets bagland. Det udløste uomgængeligt en regional reaktion, og det havde negative konsekvenser for lande, der til en vis grad var åbne over for USA's imperiale politik, men ikke var rede til helt at indordne sig under den.

Efter 11. september-angrebene⁶ påkaldte USA NATO's artikel 5, som taler om kollektiv handling. NATO-styrker blev derefter stationeret på det asiatiske kontinent. Det skulle sætte et eksempel for brug af nye former for intervention over for udvalgte politiske regimer. Nu dukkede »de farvede revolutioner« op og udgjorde en trussel mod lande i Mellemøsten, Centralasien og asiatiske stillehavslande. De store lande i disse regioner følte sig truet, og som modsvar konsoliderede og udvidede de gennem SCO – Shanghai Cooperation Organisation – deres samarbejde for at forsvare den nationale selvbestemmelse.⁷

I den situation blev forbindelserne med Rusland en udfordring for NATO.

En række NATO-lande, som støttede US-imperialismens planer om militær og politisk omringning af stater i Østeuropa, formulerede nu tesen om en »eurasisk« identitet i modsætning til en »atlantisk« identitet. Ruslands initiativer under Det Arabiske Forår, i Syrien og i Ukraine har begrænset NATO's manøvrerum. Imidlertid er appellerne om en eurasisk identitet ikke udtryk for en antiimperialistisk holdning eller blot et forsøg på at værne om selvbestemmelsen.

Sammen med Kina, Iran og Indien trådte Rusland frem som leder af en alternativ blok over for NATO. Men Ruslands faktiske hold-

ning stod klar, da landet opfordrede til dialog med NATO. Den store eurasiske magt forsøgte dermed blot at placere sig som en regional partner i den imperialistiske magtbalance.

FOLKELIG KAMP MOD NATO

Imperialismens genrejsning nåede nye højder ved årtusindskiftet. Provokationen den 11. september udløste et korstog imod såkaldt islamisk fundamentalisme.

NATO genformulerer nu sin eksistensberettigelse på dette grundlag.

Den folkelige kamp ændrer sig. Tidligere stillede den spørgsmålstegn med NATO som sådan. Nu stilles der alene spørgsmålstegn ved legitimiteten af NATO's interventioner; man kræver FN-godkendelse eller støtte fra landene i den pågældende region. Social bevidsthed, som let lader sig manipulere, træder i stedet for klassebevidsthed. Skridt for skridt ændrer den organiserede kamp struktur og karakter. Strukturen bliver flad og kampens indhold styret af det, grupperne identificerer sig med. Kampagnens form og forløb bliver vigtigere end det politiske indhold. NGO'er kan slet ikke erstatte organiseret kamp, men forsøger at udfylde hullet efter den politiske klassekamp.

Den folkelige modstandsbevægelse mod NATO er lige så kortsigtet i sit perspektiv som de nylige antiglobaliseringsbevægelser. Og kravene om internationale reformer afleder kampens fokus fra de nationale magtcentre. Det er disse centre, der i realiteten legitimerer imperialistisk politik under dække af forskellige ideologiske for-

klædninger. Al talen om at bidrage til fredsbevarende operationer bliver et middel til at retfærdiggøre støtte til en imperialistisk politik. Liberalisme er kilden til dette problem.

Mottoet om »Responsability to Protect«⁸ udnyttes af NATO til at retfærdiggøre internationale interventioner. Denne liberale position styrkes, når den stilles over for lokale, reaktionære ideologier.

Normalt bliver reaktionære ideologier (etnisk nationalisme eller religiøs sektarisme) næret inde i nationalstaten for at splitte og nedbryde landets arbejderklasse i forbindelse med en genrejsning af kapitalisme. På en tilsvarende måde næres de liberale ideologier (globalisme og cosmopolitanisme) i en international kontekst og er på den måde med til at skygge for det nationale magtcenter, hvorfra den herskende klasse deltager i imperialistisk genrejsning.

Begge dele er et forsøg på at undergrave revolutionær klassekamp om den politiske magt på nationalt plan.

International kapital udbredelse og dens koncentration øger imperialismens mulighed for at fremme en global og universel 'diskurs'. Samtidigt splittes samfundsgrupper efter identitetslinjer i steder for at klasseidentiteten står klar. En sådan pluralistisk 'diskurs' nedbryder både nationernes suverænitet og de kollektive rettigheder.

Kun med et klasseperspektiv kan vi gøre op med liberalismens dilemma.

Kapitalismens og imperialismens genrejsning nedbryder de historiske sejre af arbejderklassens kamp. Den eneste måde at vinde national selvbestemmelse og sikre

menneskers rettigheder er at forene arbejderklassen og oprette socialistisk politisk magt i hvert land.

NOGLE KONKLUSIONER

Det imperialistiske system har haft behov for regulering siden starten af det 20. århundrede, hvor det blev ramt af krise og stod over for revolutionære trusler. Redskaberne til denne regulering måtte findes. Mens krisen blev løst gennem Første Verdenskrig, opstod der revolutionære muligheder i Europa og naboer mod øst. Disse muligheder blev virkeliggjort i stor målestok efter Anden Verdenskrig. Oprettelsen af NATO var vigtig i forhold til at imødegå udbredelsen af de socialistiske revolutioner, og NATO blev det vigtigste instrument til at organisere international kontrarevolution – metoderne var både militære og ideologiske.

Problemerne tårnede sig for alvor op, i takt med at kommunisternes ideologiske kamp gik tilbage i Europa, hvor scenen blev overtaget af revisionisme og reformisme. I takt med at NATO styrkede sig ideologisk, blev reformismen trukket ind på kontrarevolutionære holdninger og stillede sig på NATO's side. 2. Internationales forræderi blev nærmest gentaget.⁹

Den kapitalistiske og imperialistiske genrejsning bliver ledet af USA og NATO og støttet af en række strømninger på venstrefløjen, som havde overgivet sig til liberal ideologi, der fører til opportunisme.

NATO's øgede handlekraft og ekspansionen af alliansens missioner i områder, der tidligere blev regeret af eller i det mindste

var under indflydelse af Sovjetunionen, af-
fødte modstand. Men NATO's evne til at
manipulere med sine modstandere under-
støtter udvidelsen.

Mange grupper og centre, som betragter ar-
bejderklassens svaghed og desorganiserede
tilstand som givet, har valgt i stedet at støtte
reaktionære grupper eller regimer, som tager
kampen op mod NATO. Denne tilgang har stil-
let sig i vejen for udviklingen af en modstands-
kamp på et revolutionært grundlag.

Da NATO's styrke hænger sammen med
alliansens kontrarevolutionære historie, må
en effektiv modstand mod NATO bygge på
en politisk holdning med ideologisk klarhed.

Kort sagt: NATO må og skal ødelægges.
Den er kernen i kontrarevolutionens koordi-
nering, og dens mission er både imperiali-
stisk og kapitalistisk genrejsning. Kampen
mod NATO må undgå liberal tænkning og
illusioner om balancering gennem tredjever-
densalliancer samt reformistiske afvigelser.

I stedet er det helt afgørende at opbygge
en politisk bevægelse på alle kriseområder.
Bevægelsen må bygge på arbejderklassen
og imødegå enhver reaktionær ideologi.

*Artiklen har været trykt i International
Communist Review. 12. september 2015.
Dette er en forkortet udgave. Artiklen i sin
helhed kan læses på engelsk: iccr.gr*

NOTER

- 1 *Oversættelsen er fra side 128 i 6. bind i den danske oversættelse af Lenins udvalgte værker, Forlaget Tiden 1981 – Imperialismen som kapitalismens højeste stadium.*
- 2 *Sammenslutningen af Alliancefrie Lande blev grundlagt i 1955 i Bandung i Indonesien, hvor lande i Asien og Afrika, som netop havde opnået selvstændighed, organiserede sig i en bestræbelse på ikke at blive tvunget til at tilslutte sig enten den vestlige blok under USA eller den socialistiske blok under Sovjetunionen og derved blive inddraget i Den Kolde krig.*
- 3 *Den 24. oktober 1990 afslørede den italienske premierminister Andreotti eksistensen af Gladio, en hemmelig paramilitær milits i Italien, hvis officielle mål var at udkæmpe en guerillakrig bag fjendens linjer i tilfælde af et angreb fra Warszawapagtlandene. Der var tilsvarende grupper i andre NATO-lande. I Danmark blandt andet såkaldte Absalon-grupper.*
- 4 *Komintern eller Kommunistisk Internationale var en international sammenslutning af kommunistiske partier. Organisationen blev grundlagt i 1919 på den sovjetiske statsleder Lenins initiativ – over for den 2. Internationale, der samlede de europæiske socialdemokrater. Komintern betegnes også som 3. Internationale.*

5 NATO har udviklet en række platforme, hvor ikke-medlemslande kan tilknyttes alliancen. Programmet »Partnerskab for Fred« er et af disse, og NATO's hensigt er at skabe en processer frem mod fuld integrering.

år de kommunistiske partier, som samledes i 3. Internationale.

6 11. september 2001 fløj terrorister to fly ind i New Yorks to højeste bygninger, de såkaldte Tvillingtårne på Manhattan. USA beskylder den saudiarabiske, militante islamist Osama bin Laden for at stå bag. Bin Laden holdt til i Afghanistan, og det blev anledningen til krigen mod Afghanistan, der blev starten på den igangværende 'krig mod terrorisme'.

7 SCO omfatter landene: Rusland, Kina, Kasakhstan, Uzbekistan, Kirgisistan, Tadsjikistan, Indien og Pakistan. Iran, Afghanistan, Mongoliet og Hviderusland har observatørstatus, og yderligere syv lande i regionen er 'dialogpartnere'.

8 Responsibility to Protect (R2P) er en FN-resolution fra 2005 om landes 'pligt til at beskytte' civile mod overgreb.

9 2. Internationale samlede frem til 1914 revolutionære socialdemokratiske partier. Første Verdenskrig lurede, og i 2. Internationale besluttede man ikke at støtte regeringernes krigsbevillinger og afvise at sende arbejdere i krig mod arbejdere i andre lande. Men både det tyske og det britiske socialdemokrati forrådte denne beslutning, hvilket banede vejen for krigen. På denne baggrund opstod de følgende

I DENNE PJECE

Pedro Carvalho, portugisisk økonom, belyser, hvordan kapitalen koncentrereres og centraliseres under monopolkapitalens offensiv.

John Bellamy Foster, Robert W. Chesney og R. Jamil Jonna beskriver, hvordan den fornyede internationale konkurrence har skabt forudsætningerne for en ny fase for den globale monopolfinanskapital. Verdens produktion er i stigende grad domineret af relativt få multinationale firmaer.

Robert Matthiasson forklarer, at det er finanskapitalen, der har magten i dag, og hvordan den finansialiserede kapitalisme saver den gren over, som hele den herskende klasse sidder på.

Garry Grainger beskriver, hvordan opbygningen af NATO og EU er gået hånd i hånd i imperialismens tjeneste og NATO's rolle efter kontrarevolutionen i Østeuropa.

Ali Somel gennemgår NATO's ideologiske rolle fra sin stiftelse til i dag, og hvordan NATO nydefinerede sin mission efter socialismens sammenbrud i Østeuropa og Sovjetunionen.